

Marko MARKOVIĆ

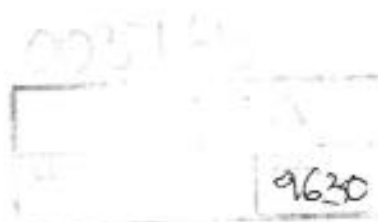

**OPERACIJA
'PITAGORIN POUČAK'**
ISTRAGA O UBOJSTVU BRUNE BUŠIĆA

Marko Marković

OPERACIJA “PITAGORIN POUČAK”

ISTRAGA
O
UBOJSTVU BRUNE BUŠIĆA

Zagreb, listopad 1999.

IZDAVAČ:
Klub hrvatskih povratnika iz iseljeništa,
Trg S. Radića 3,
Zagreb

ZA IZDAVAČA:
Vlado Glavaš,
predsjednik Kluba

RECENZENT:
mr. sc. Ilija Rkman

TISAK:
Ekološki glasnik d.o.o.,
Lomnica

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

UDK 323 . 285 (497 . 1) "1978"

MARKOVIĆ, Marko

Operacija "Pitagorin poučak" : istraga
o ubojstvu Brune Bušića / Marko Marković. -
Zagreb : Klub hrvatskih povratnika iz
iseljeništa, 1999. 130 str. / 20 cm

ISBN 953-97963-0-1

991020090

KAZALO

Konačnost poučka i plima karizme

Odlazak iz Hrvatske

Ubojstvo i pariška istraga

Kontroverze ubojstva Joze Miloša - kazna, osveta ili
Udbina podvala?

Istraga u Hrvatskoj

Slučaj Petra Gudelja - Juda, cinker ili žrtva vlastite
umišljenosti i pohlepe?

Slučaj Blagoja Zelića - što je prešutio?

Razgolićavanje "Pitagore"

Tko je Vinko Sindičić?

Hrvatski Interpol dovodi Sindičića u Hrvatsku

Sindičićeva obrana

Riječ nakladnika

*"Ono što ti šalje sudbina
podnesi!
Tko izdrži,
bit će okrunjen"*

Johan Gottfried HERDER
"Die wiedergefundenen Söhne"

KONAČNOST POUČKA I PLIMA KARIZME

U cijelom nizu poučaka na kojima se temelji ljudsko znanje i logika promišljanja neprijeporno značajno mjesto zauzima Pitagorin poučak. Ime tvorca toga temeljnoga poučka euklidske geometrije zlouporabljeno je, danas već davne 1978. godine kako bi se rukom plaćenog ubojice zaustavio plimni val mladoga hrvatskog intelektualca koji je svojom pojavom u krugovima hrvatske emigracije u zapadnoj Europi unio ozračje nade, vizije, izglednosti političkih ciljeva i nove kohezije.

Asketizam magnetizma vođe ko ga je Bruno živom i pisanom rječju širio u Münchenu, Stuttgartu, Stockholmu, Londonu, Parizu..., bio je, čini se, više nego dostatan razlog za pokretanje Udbina mehanizma hajke jer, prema riječima jednoga od šefova tadašnje zagrebačke Udbe, Bruno je *"pisac, a pisci su najopasniji. On prodaje ideje, a IDEJE SU NAJOPASNIJA ROBA"*.

Stoga se trebalo "koncentrirati na pjesnika" i u njegovu se slučaju "nije smjelo pogriješiti".

Devize se nisu štedile. Aktivirana je paukova mreža Udbinih doušnika i pasa krvosljednika. Provjereni "killeri" krenuli su prema paljbenim položajima i punili spremnike svojih alata smrti. O opasnosti koju je Bušić predstavljao za opstojnost tadašnjeg jugoslavenskog sustava govori činjenica kako je operaciju "Pitagorin poučak"

koordinirao **Stanko Čolak**, šef Udbinog Odjela za emigraciju u beogradskoj centrali. Čak do osobnog uvjeravanja kako će hitci eliminirati cilj.

Međutim, Brunu je bilo iznimno teško pratiti. Iskustvom u komunističkim kazamatima prekaljena *fightera*, za neupućene nespojiva pojma pjesniku i intelektualcu njegova kova, Bruno je dugo vremena, često mijenjajući gradove i države svojih boravišta, vukao Udbine krvosljednike za nos. Sve do kobne pariške noći 16. listopada 1978.

Jedan od mnoštva umreženih ubojica zaustavio je tvarnost njegove ovozemaljske mobilizatorske misije. Ali, smrtonosni hitci koje je te noći u Brunu ispalio "mali, zdepasti kratkokosi muškarac europskog tipa, odjeven u jaknu" nepovratno su nagrizli i državni ustroj protiv koga se Bruno borio od svojih gimnazijskih dana do mučeničke smrti.

Udbin ubojica te je pariške noći prekinuo životni put ovozemaljskog Brune te i ne htijući zapalio vatru legende i pokrenuo tsunami čiji su plimni valovi godine 1990. zbrisali versajsko-jaltske zablude umotvoraca 32. stupnja škotskog obreda.

Krutost i matematička određenost Udbine hajke uokvirene u samouvjerenost i nedodirljivost promišljanja kako će se uklanjanjem pjesnika zaustaviti plimni val njegove misije, već je te listopadske pariške noći pala na koljena pred upozorbu jerihonskog eha Brunine duše koja je napuštala njegovo ovozemaljsko tvarno obličje, ali je ostala pokretačkom snagom ostvarenja sna neovisne Hrvatske države.

OPERACIJA "PITAGORIN POUČAK" KAO IZVOZNA VARIJANTA DRŽAVNOG TERORIZMA

Pozornije čitanje sklopnog izvješća Pariške policije iz vremena istrage o ubojstvu Ante Brune Bušića logičnim postavlja pitanje o razlozima tadašnjeg birokratskog odnosa zapadnoeuropskih policija i tajnih službi prema crnom serijalu ubojstava hrvatskih emigranata.

Odgovor traži i pitanje zašto su, primjerice njemački BND, britanski MI-5 i MI-6, te francuski *Deuxieme bureau* 60-ih, 70-ih i 80-ih šutke prelazili preko neprijeporno razvidnih akata državnog terorizma tadašnje SFRJ, bilježeći ih tek kao slučajeve u crnim kronikama. Neshvatljiva je i činjenica da su tadašnje vladajuće garniture zapadnoeuropskih država, Amerike i Australije gotovim činom prihvaćale tadašnja "pojašnjenja" beogradske "Politike" kako su sva ta ubojstva zapravo "*obračuni unutar fašističkog podzemlja*" (!?!).

S druge strane poteze, primjerice **Mire Barešića** i **Zvonka Bušića**, koji su za cilj imali tek svrnuti pozornost svjetske javnosti na zabrinjavajuće razmjere političkog terora nad Hrvatima u Titovoj Jugoslaviji, definirali su kao terorizam, a počinitelje drastično kažnjavali, čak i doživotnom robijom.

Razloge takva stanja, uz političku pragmatiku viših interesa održavanja odnosa snaga na europskome kontinentu definiranog okvirima hladnoga rata, moramo tražiti i u višedesetljetnom djelovanju beogradske promičbene kuhinje temeljenom na nametnutoj tezi o genocidnosti hrvatskog naroda.

Opasnost po takvu promičbenu shemu neprijeporno je bila i Brunina razrada i primjena ideje o svehrvatskoj pomirbi. Stoga su čistoću intelektualno-političkog djelovanja i ideja Brune Bušića,

prije i poslije njegova ubojstva, cijelim nizom "diplomatskih" pamfleta pokušavali kontaminirati svođenjem njegova djelovanja na zajednički nazivnik stajališta kako je za "oslobađanje Hrvatske značajnija jedna teroristička akcija od stotinu propagandnih".

Međutim, pokazalo se kako je metodama sitne računice beogradske čaršije na dulje vrijeme nemoguće svijetu dokazivati jednoznačnost matematičke određenosti stvarnoga Pitagorina poučka, te da euklidska vječnost formule $c^2 = a^2 + b^2$, kad-tad pošalje i glavnicu i kamate na naplatu.

MORBIDNOST BALKANIZMA UDBINIH PLAĆENIH UBOJICA

Neovisno o tome hoće li zagrebački Županijski sud ikad ustvrditi je li Sindičić kriv za ubojstvo Brune Bušića ili ne, njegova pojavnost kao prototipa transgraničnog krvnika "u ime naroda i države" sama po sebi nameće skicu socio-psihološkoga profila takve grupacije "državnih službenika" koji su do prvih demokratskih višestranačkih izbora godine 1990. pažljivo pratili svaki naš korak. Bilježili tko i što priča. Tko, zašto, kada i kod koga putuje u inozemstvo. Tko je krstio dijete, a tko se vjenčao u crkvi. Tko slavi Božić. Tko priča protiv Tita i Partije ...

Danas je razvidno kako su "Sindičići" kao egzekutorski dio do godine 1990. svedohvatne Udbine mreže planera, organizatora i nalogodavaca redovito birani iz miljea društvenog otpada.

Lojalnost bivšoj državi i Partiji, do spremnosti na serijsko ubijanje prokazanih meta, kupovana je oprostom ranijih grijeha.

Obavljeni poslovi bogato su nagrađivani privilegijama i novcem iz državnog proračuna koji je u to vrijeme u najvećem postotku svojim radom punila upravo Hrvatska, čiji su domoljubi desetljećima bili na najvećem udaru beogradske represivne čelične

metle.

Sindičić je neprijeporno prototip takva državnoga krvnika nigdje, osim za tajne pismohrane, službeno evidentirana u ustrojbenim shemama Službe državne sigurnosti bivše države.

Značajkama svoja mentalnog i socio-psihološkog sklopa uklapa se do tančina u okvire balkanizma vuka samotnjaka - brbljavi i razmetljivi hedonist, lokalni siledžija, grubi i krvožedni egzekutor koji je svoje "svijetle" (!?!) zadaće hladnokrvno provodio morbidnošću divlje osobe svjetonazorski neuklopive u društveni vrijednosni sustav.

Tako se ponaša i danas. Vođen urođenim instinktom dresirane zvijeri koja traži krv, još uvijek očekuje kako će ga gazde, bivši i još uvijek djelatni i prepoznatljivi, pohvaliti, potapšati po ramenu i nagraditi kockom šećera. Možebitno i uzeti u zaštitu. Nesvjestan novoga vrijednosnoga društvenog sklopa još uvijek ne pokazuje spremnost na nužnost polaganja računa za crni niz prekinutih životnih niti. Uz ostalo, i životne niti nedužna djeteta.

"MOGUĆE JE DA SMO FORMALNO PREKRŠILI ZAKON..."

Pred nama je stotinjak stranica uzbudljiva političkog trilera koji se čita u dahu. Međutim, knjiga se nakon prvog čitanja ne stavlja na policu. Autor nam stilom iskusna novinara nudi cijeli niz novih spoznaja i podataka, crtajući sve razine ustrojbene mreže hajke koja je mjesecima pokušavala fizički eliminirati Bušića. Navodi na razmišljanje. Pred čitatelja postavlja pravu bujicu pitanja i dvojbi. Primjerice, jesu li "slučaj Petra Gudelja" i "slučaj Blagoja Zelića" s moralnoga i s motrišta pravne države dopustivi i opravdani. Moguće rješenje ove dvojbe nude sami sudionici tih epizoda ove uzbudljive knjige: *"Moguće je da smo formalno prekršili*

zakon i neke postulate pravne države, ali, s druge strane, upravo smo tu državu htjeli natjerati da funkcionira kao pravna država i za one koji su vršili ubojstva za vrijeme Jugoslavije. S krvnicima i tamničarima vlastitoga naroda ne možemo graditi modernu Hrvatsku."

To prije svega jer nitko od "krvnika" i "tamničara", pa ni Blagoje Zelić, nije pokazao znakove kajanja i zatražio oprost za sve hajke i ponižavanja počinjena u kazamatima hrvatskog Sibira.

Stoga je, s motrišta svake osobe koja je bar jedanput osjetila nelagodu praćenja ili pogibelj pokrenutog mehanizma hajke, razumljivo što su i na taj način, u vrijeme dok su divljački granatirani Vukovar, Karlovac, Zadar, Šibenik, Dubrovnik..., kad je s lica zemlje brisano Ravno, nastojali prisiliti državne institucije da ubrzaju istragu o Bušićevu ubojstvu kao simboličkom sklopu političkog stradavanja hrvatskih domoljuba.

Upozorili su, ali nisu ubili.

Dapače, zalažu se za instituciju poštenog i javnog suđenja kakvo nitko od hrvatskih emigranata i političkih disidenata nije imao. Nije ga imao niti Bruno Bušić, već je temeljem nečije usmene i nigdje zapisane zapovijedi, najjednostavnije kazano, smaknut nasred ulice.

S toga motrišta valja naglasiti temeljnu moralnu poruku ove knjige: *"kao što ne zastarijevaju ratni zločini, tako ni krivci za ubojstva hrvatskih političkih emigranata ne bi smjeli ostati nekažnjeni!"*

mr. sc. Ilija Rkman

ODLAZAK IZ HRVATSKE

"Bušić je pjesnik,
a pjesnici su najopasniji.
On prodaje ideje, a
ideje su najopasnija roba!"

(izjava jednog od šefova zagrebačke Udbe)

"Ubit će te ako odeš iz Hrvatske. Ovdje si siguran jer te oni paze i štite, a odeš li van, budi spreman na najgore", govorio mu je prijatelj dok su mirno šetali zagrebačkom Ilicom, od Frankopanske prema Trgu Republike.

"Dragi prijatelju, već sam odlučio. Ovdje, s ovakvim pritiskom, osjećam se kao progonjena zvijer. Stalno su mi za petama. Više ne kriju da me prate. Živim kao u kavezu. Osjećam se krivim ako netko izgubi posao zato što je popio kavu sa mnom. Ne želim nikoga dovesti pred izbor da bira prijateljstvo ili karijeru.

Ne mogu zaspati ako ljudi pređu na drugu stranu ceste bojeći se da ih Udbe ne vidi u mom društvu. Strah je legitiman i razumijem da ljudi imaju obitelji za koje moraju brinuti. Znam i da je tim ljudima mnogo teže nego meni. Vide me, a ne smiju mi prići.

Odlazim, prije svega da mogu raditi, a da nikoga ne ugrozim, a doći će vrijeme kad ćemo mirno piti kavu pred Gradskom kavanom i sjećati se svih naših strahova. A to što kažeš da će me ubiti, pa nisam ni ja od jučer. Znam se brinuti za sebe. Uostalom, ako me žele ubiti može nam i sad obojici pasti cigla na glavu. I tko bi bio kriv? Nitko!

Tko bi bio suđen? Nitko! Zato, dragi moj Stjepane, idem van vidjeti kolika je i kakva je ta klica, uvjeriti se ima li sjemena da ga posijemo na plodna hrvatska polja", govorio je Bruno Bušić svom prijatelju, tiho se opraštajući sa zagrebačkim ulicama i trgovima.

Šutke su došetali do Kluba hrvatskih književnika. I jedan i drugi su znali da bijeg u emigraciju nosi mnoge opasnosti. Odlazak

u crkvu može se smatrati neprijateljskim činom prema postojećoj državi i vlasti, a Bruno nije napuštao Zagreb da bi posjećivao katoličke crkve u Europi. Bježao je osjećajući da može nešto napraviti, nadajući se povratku u Zagreb kakav je još kao gimnazijalac sanjao. Bježao je iako je znao da su europski gradovi svojevrсни poligon Udbinih ubojica kojima dokazuju lojalnost vlasti i napreduju u karijeri. Prijateljica mu je donijela izglačane košulje, hlače i donje rublje. Na stolu do odjeće stajala je bočica lavande i nova kravata. Bio je to njen dar i tihi oproštaj. Iako joj nije rekao, osjetila je da odlazi pa ih nije spremala u ormar. *"Žene su, i kad studiraju tehničke znanosti, veći psiholozi od svih psihologa zajedno"*, pomislio je i blago se nasmijao.

Kad je na prvom katu splitske Udbe potvrđena vijest da je *"izuzetno važan paket"* prešao granicu, šef odjela za borbu protiv hrvatske emigracije u splitskoj Udbi **Blagoje Zelić** s dokazima je požurio u Zagreb. Želio je osobno odnijeti izvještaj i tražiti daljnje upute. Za noćne vožnje u vlaku skicirao je izvještaj. Nije tražio da ga bilo tko čeka na kolodvoru. Misija je bila tajna i nitko, pa ni najbliži suradnici, nisu znali cilj puta u Zagreb.

Obrijao se u kolodvorskom toaletu, nemarno zavezao kravatu na koju je namjestio iglu s Titovim potpisom. Kravatu je inače rijetko nosio, pa na izgužvanoj košulji nije zakopčao gornje dugme. Nekoliko minuta prije osam sati čekao je šefa pred njegovom kancelarijom.

"Beograd već zna da je tvoj "paket" napustio zemlju. Jedina naredba za sada je pratiti ga i o svemu izvještavati. Aktiviraj "spavače" u svim europskim zemljama. Ako treba pozvati i one iz udaljenih zemalja. Pripremi nove ljude i šalji ih van. Sredstva su osigurana. Ovo nije svakodnevna roba.

Nisu to ni "pjevači", ni "popovi", ni "gangaši". Ovo je pisac, a pisci su najopasniji. On prodaje ideje, a ideje su dragi moj, najopasnija roba, mudrovao je šef. Jesi li pročitao što je sve taj napisao? Nisi. Evo, imam tu nekoliko kopija pa uzmi. Nemoj sad čitati, imat ćeš vremena."

"E, vidiš", nastavio je monolog šef, "što se nas tiče tu upute završavaju. Međutim, dragi druže, moramo biti spremni i predviđati. Dobar je šef onaj koji zna predvidjeti razvoj situacije i adekvatno na nju odgovoriti. To je ovdje ključno pitanje. Mi moramo analizirati situaciju i planirati što će se dogoditi za nekoliko dana ili nekoliko mjeseci. Što, recimo, ako Beograd, ili neko od naših ovdje, zatraži od nas da 'očistimo palubu'. Moramo biti spremni".

"Šefe, odmah dojav, aktivirao sam sve svoje ljude", lagao je Blagoje, jer tako važnu odluku nije želio donijeti sam. "Znam svaki njegov korak."

"To se od tebe i očekuje. Ali, moramo otići i korak dalje. Aktiviraj 'udarne grupe'. Moraju biti spremni reagirati vrlo brzo. Nek sve bude spremno. Ovaj se put ne smije pogriješiti. Sredstva su odobrena. I više nego što treba. Ni CIA nema ovoliko para za svoje akcije. To ti govorim da shvatiš koliko je to važno. Sve druge akcije prebaci na svoje pomoćnike. Koncentriraj se na pjesnika. I osobno me izvještavaj. Greške ne smije biti", završio je šef.

Hrvatska politička emigracija sredinom sedamdesetih godina djelovala je kroz mnoštvo organizacija. Rascjepkana u mnogobrojne udruge, bratstva i društva nije bila u stanju napraviti bilo kakvu ozbiljniju akciju koja bi poljuljala tada vrlo čvrstu Jugoslaviju čije je jedinstvo počivalo na autoritetu ondašnjeg šefa države, jakoj policiji i nedodirljivoj vojsci. Ali i takva hrvatska politička emigracija, ako je suditi po brojnim novinskim napisima i montiranim političkim procesima, za ondašnje jugoslavenske vlastodršce predstavljala je značajan problem.

Drugi analitičari, koji sudove temelje na sumnjivim pričama "kavanskih" emigranata, skloni su tvrdnji da je emigracija bila "crvena krpa kojom je tadašnja politika mahala zastrašujući narod i odlično joj služila u dokazivanju ustašoidnosti Hrvata".

Bilo je i provokacija jugoslavenske Udbe, koja se nastojala ubaciti u emigrantske redove. Željela je pratiti rad svih važnijih

političkih organizacija, a kad ne bi uspjela, pokušavala je kompromitirati istinske domoljube prikazujući ih teroristima ili pak suradnicima jugo-režima.

Vrijeme je pokazalo da je jednu hrvatsku emigrantsku organizaciju navodno ljevičarske, prosovjetske orijentacije, koja je kao način borbe propagirala nasilje, sedamdesetih godina osnovala Udba u suradnji s nekim zapadnim obavještajnim službama, a njen čelni čovjek, nekada "*Veliki Hrvat*", danas se ne smije vratiti u Domovinu.

Ozbiljniji promatrač hrvatske emigrantske scene u trenutku će nabrojati desetke i desetke hrvatskih intelektualaca koji su djelovali u inozemstvu - sveučilišne profesore, doktore, inženjere, političare i druge intelektualce koji su u svojoj "privremenoj" domovini napravili karijeru i ostvarili značajna dostignuća.

U mnogobrojnim zemljama djelovale su hrvatske katoličke misije, kulturne ustanove, društva i bratstva u koja je uključeno više stotina tisuća ljudi.

Među takvu emigraciju došao je Bruno Bušić. Brojčano veliku, intelektualno moćnu i novčano osiguranu, ali podijeljenu u mnoštvo organizacija. Stoga je "pjesnik", kao mogući ujedinitelj, bio opasan.

UBOJSTVO I PARIŠKA ISTRAGA

Bruno Bušić ubijen je u Parizu 16.10.1978. u najboljim stvaralačkim godinama. U trideset i devetoj godini bio je dovoljno mlad da bi bio revolucionaran, a dovoljno iskusan da donosi mudre odluke.

Francuska policija reagirala je naoko vrlo brzo i provela opsežnu istragu. Saslušano je mnoštvo svjedoka, praćene su sve osobe s kojima je Bušić komunicirao, slušani su telefoni svih osoba čije je telefonske brojeve imao u notesu. Ali, bez rezultata.

Potkraj 1990., u slobodnoj Hrvatskoj, Ministarstvo unutarnjih poslova podnijelo je krivičnu prijavu protiv nepoznatog ubojice Brune Bušića.

U kratkoj vijesti koju je emitirala Hina navedeno je da je MUP podnio Okružnom javnom tužilaštvu u Zagrebu krivičnu prijavu protiv nepoznatog ubojice Brune Bušića, prema 35. članku Krivičnog zakona Republike Hrvatske. Okružno javno tužilaštvo naredilo je organima unutarnjih poslova da prikupe sve relevantne činjenice i podatke u vezi s tim slučajem.

Premda je ova Hinina vijest o pokretanju krivičnog postupka protiv nepoznatog ubojice Brune Bušića u dnevnom zagrebačkom tisku objavljena tek stisnuta u telex vijestima, izazvala je veliku pozornost. Bio je to prvi službeni pokušaj rasvjetljavanja zločina u nizu od sedamdesetak ubojstava počinjenih nad hrvatskim političkim emigrantima.

Osim mnoštva novinskih tekstova istraga nije daleko odmakla sve do pptkraj 1991., kad štovatelji pokojnog Bušića u Splitu saslušavaju Blagoja Zelića, koji je u vrijeme Bušićeva ubojstva bio načelnik operative splitske Udbe i aktivno sudjelovao u praćenju Brune Bušića i pripremi njegove likvidacije. Sve dotad redale su se različite sumnje, te su kao mogući ubojice navedene neke osobe, ali prave, sudskim dokazima potkrijepljene istrage, nije bilo.

Nužno je, stoga, podsjetiti kako se ubojstvo dogodilo, koliko

opsežnu istragu je provela i što je sve saznala o mogućem ubojici francuska policija.

Tri tjedna prije ubojstva Bruno Bušić je doputovao iz Velike Britanije i bio je smješten kod više svojih poznanika, a 14. listopada smjestio se kod Petra Brnadića, koji stanuje na adresi 57, rue de Belleville, Paris, 19eme.

Prema prvim izjavama, koje je policija prikupila odmah nakon ubojstva, ustanovljeno je da je žrtva bila praćena i ubijena, te je dobiven šturi opis ubojice. Bušić je ubijen kad je ulazio u predvorje zgrade. Smrtno je pogođen u glavu i prsa. Ubojica je odmah pobjegao.

Svjedoci su mogli dati samo općeniti opis: *“ubojica je čovjek europskog tipa, niskog rasta, nabijenoga tijela, kratke kose, odjeven u jaknu”*.

U hodniku zgrade pronađene su tri identične čahure, marke HP kalibra 7,65, dvije druge identične ispod tijela žrtve, a jedno taneta od bijelog metala kalibra 7,65 pronađeno je na stubištu koje vodi u podrum.

Utvrđeno je da na tijelu postoje dvije ulazne rane: na desnoj strani glave iznad sljepoočnice i na prsima, u blizini lijeve bradavice.

Zaključeno je da su dvije rane prouzrokovale smrt: interni izljev krvi od metka koji je prošao kroz srce, aortu, želudac, gušteraču i smjestio se u kralježnici između trećeg i četvrtoga pršljena; rana u lubanji od taneta koje je imalo silaznu putanju zaustavivši se u desnoj strani glave.

Radi se o dva identična taneta, kalibra 7,65, od bijelog metala. Prema ekspertizi koju je obavio šef policijskog laboratorija, ustanovljeno je da su na svih pet čahura utisnuta slova HP, kalibra 7,65 i da ih proizvodi tvrtka Hirtenberger iz Austrije. Karakteristike čahura i taneta su uobičajene i odgovaraju za nekoliko vrsta pištolja.

Laboratorijski je analizirana čahura i uspoređena s fotografiji-

jama oružja koje francuska policija ima u kartotekama. Usporedba se pokazala negativnom. Oružje iz kojeg je pucano na Bušića francuskoj policiji nije bilo poznato.

Za bolje razumijevanje, istraga je podijeljena u dva velika dijela.

Prvo, istraga na licu mjesta i, drugo, istraga po instrukcijama istražnog suca. U istrazi *in flagranti* odmah su konzultirani očevici, traženja su proširena na bližu okolicu mjesta gdje je izvršeno ubojstvo, te na poznanstva žrtve.

U zapisniku francuske policije nakon očevida na mjestu ubojstva konstatirano je da je Bruno Bušić ubijen u trenutku kad je ulazio u hodnik stambene zgrade, gdje je stanovao kod Petra Brnadića. Jedan čovjek naglo je i iznenada došao iza njega ispucavši nekoliko hitaca koji su ga smrtno ranili. Pogođen je u glavu i grudi. Počinitelj je odmah pobjegao. Dežurni liječnik hitne medicinske ekipe, koji je ubrzo stigao na lice mjesta, mogao je konstatirati samo smrt.

Policijski je inspektor nakon očevida zapisao:

"Tijelo se nalazi u dnu dvorišta, između malih stepenica smještenih na lijevo i ulaza u hodnik na desno. Tijelo je položeno na desnu stranu, koljena su savijena, desna ruka je ispružena paralelno uz prsni koš, dok je lijeva ruka svinuta ispod trupa. Radi se o čovjeku visoka stasa; njegove su oči otvorene, a usta poluzatvorena.

Žrtva ima na sebi ogrtač od sirovog gabardina, plavu jaknu, smeđu košulju, samtaste hlače smeđe boje i niske crne cipele. Pretraživanjem njegove odjeće pronalazimo nekoliko dokumenata, od kojih neki sadrže ime žrtve, ali nijedan od njih ne daje podatke o potpunom identitetu žrtve. Osim ovoga, kod pokojnika se nalazi iznos od dvijestotine šezdeset franaka i sedemadeset pet centima, jedna novčanica od dvadeset američkih dolara i četiri novčanice od jedne engleske funte.

Podižući leš, pronašli smo dvije čahure identične onima koje smo

prethodno već uzeli, kao i jedno olovno tane presvučeno bijelim metalom. Pokraj lesa opažamo nekoliko komada metalnog novca, kao i jednu reviju formata 30x23,5 cm, tj. časopis na švedskom jeziku, čiji je naslov "Graphie 186".

Nakon prvih dobivenih informacija kod gospodina Petra Brnadića, kod kojega je trebao stići gospodin Bušić, proizlazi da je pokojnik hrvatski emigrant, novinar i pisac koji živi u Engleskoj, a djeluje u okviru hrvatskoga pokreta u Europi te je jedan od odgovornih osoba u njemu."

Brnadić obavještava francusku policiju da je Bušić stanovao kod njega i da se pokojnikova prtljaga nalazi u njegovom stanu. Sto se tiče događaja, policiju je upoznao s činjenicom da je oko 23,10 sati, u vrijeme dok je sjedio pred svojim TV ekranom, začuo zvuk pucnja u dvorištu. Pogledavši kroz prozor, čuo je jednu ženu koja je rekla da jedan čovjek bježi. Tada je sišao u dvorište i našao se pred čovjekom koji je ležao na zemlji.

Odmah je prepoznao Brunu Bušića. Bio je živ, htio je nešto reći, ali već mu je krv išla na usta. Stavio mu je ruku pod glavu, a pokojnik je vrlo brzo umro. Odmah je o tome izvijestio svoga zeta, gospodina Rašića, koji stanuje u ulici Richard Lenoir br. 130 u Parizu 11, zamolivši ga da dođe na mjesto zločina.

S druge strane, gospodin Pierre Carnajac, star 36 godina, koji također živi na istoj adresi i stanuje u stanu na trećemu katu, priopćio nam je da je oko 23,15 sati, u času kad je prišao prozoru da ga otvori, primijetio da u dvorište zgrade ulazi osoba koju je već ovdje sreo, ali nije mogao precizirati kada.

U trenutku kad se čovjek upućivao prema ulazu u hodnik stambene zgrade, jedan drugi čovjek došao je trčeći iza njega, noseći neki predmet koji mu se činio poput pumpe za bicikl. Uplašivši se "da se nešto događa", gospodin Carnajac smatrao je kako je potrebno da se povuče s prozora, koji je zatvorio. No, u istome trenutku začuo je nekoliko suhih udaraca, za koje nije mogao odrediti je li se radilo o detonaciji iz nekog vatrenog oružja. Malo iza toga, gospodin Carnajac mogao je konstatirati da je žrtva bila nitko drugi nego čovjek kojega je trenutak prije vidio kako ulazi u dvorište.

O počinitelju, kojega se sjeća vrlo površno, gospodin Carnajac dao je sljedeći opis: mali, zdepast, kratke kose, europskoga tipa, odjeven u jaknu neutralne boje. Svjedok iskazuje da ga nikada prije nije vidio. Navodimo da su naši suradnici usmeno izjavili kako su odmah nakon događaja pretražili okolicu, ali nisu pronašli oružje kojim je izvršen zločin."

Pet je osoba bilo svjedocima ubojstva, bolje rečeno, vidjele su neke detalje u kratkom vremenskom razdoblju koji su omogućili da se događaji rekonstruiraju. To su: Pierre Carnajac, Bernard Didi, Petar Brnadić, Marija Gacko i Marthe Joseph.

Policijski inspektor nastavlja: "Gospodin Pierre Carnajac, koji stanuje u 57. rue de Belleville, otvorio je prozor stana da bi ga prozračio. Pošto se nagnuo na prozor, opazio je čovjeka koji prolazi kroz dvorište zgrade. Istodobno je opazio i drugoga čovjeka koji je trčao prema prvome i u ruci nosio predmet od metala koji se sjajio. Ne obraćajući više pažnje tim osobama, zatvorio je prozor i skoro istovremeno čuo prigušene pucnjeve. Njegova supruga je tada pogledala kroz zatvoreni prozor, ali nije primijetila ništa neobično.

Marija Gacko, stanuje na istoj adresi. Oko 23,00 sata čula je neobičan zvuk kroz otvoreni prozor. Kad se nagnula, opazila je čovjeka kako leži na zemlji. Istodobno je primijetila čovjeka, mlađega po izgledu, koji je bježao. Zatim je čula paljenje automobilskog motora i njegov brzi odlazak.

Ubojicu je opisala ovako: mlad čovjek, niskog rasta, kosa polukratka i lagano kovrčava, srednje razvijenosti, odjeven u jaknu svijetlo smeđe boje.

Isti opis dala je i Marthe Joseph koja je, nakon nekoliko detonacija pogledala kroz otvoreni kuhinjski prozor. Približivši se prozoru, opazila je čovjeka koji je bježao. Dala je opis: vitak čovjek, visok oko 1,70 m, odjeven u tamno odijelo. Trčao je uz ulicu Belleville prema metrou "Belleville".

Prema izjavama svjedoka, policija je rekonstruirala scenarij

koji je doveo do ubojstva: "Između 23,00 i 23,15 sati Bruno Bušić vraćao se prema stanu u 57, rue de Belleville. Ulazeći u dvorište zgrade i upućujući se prema stubištu koje vodi prema stanu, pristigao ga je čovjek, pucao u njega nekoliko puta i smrtno ga pogodio.

Petorica stanara zgrade čuli su detonacije i opazili čovjeka koji bježi.

Sastavljen je kratki opis te osobe: *riječ je o mladom čovjeku, europskog tipa, niskoga rasta, srednje razvijenoga, kestenjaste kratke kose, a u trenutku ubojstva bio je odjeven u jaknu.*

Saslušanje stanara okolnih zgrada i dućana istrazi nije donijelo nijedan zanimljiv element. Nijedna ispitivana osoba nije bila u stanju dati neki precizni podatak za istragu. Nikakav neoobičan pokret osoba u blizini zgrade nije opažen, nijedna sumnjiva osoba nije zapažena prethodnih dana.

Možemo pretpostaviti da je napadač stanovito vrijeme pratio Bušića do stana i da je iskoristio kasne sate, mrak i mir toga mjesta da bi počinio svoje nedjelo.

Saslušan je i bračni par Paparella, inače blisko povezani s Bušićem. **Ivo Paparella**, francuski državljani, upoznao je ubijenoga prije devet godina, dok je Bušić studirao u Parizu. Kad bi Bušić dolazio u Pariz, uvijek bi obavijestio Paparellu koji bi ga smjestio ili pronašao smještaj negdje drugdje, što je i ovoga puta napravio. No, ni on nije mogao pružiti nijedan element koji bi pripomogao istrazi.

Nekoliko mladih žena, prijateljica Brune Bušića, također su saslušane. Iz toga saslušanja proizlazi da su **Isabelle Semon** i **Emmanuelle Leroy** zadnji put vidjele Bušića u subotu navečer, 14. listopada 1978., u Parizu 6. Nisu mogle dati nikakve korisne podatke, osim da im je *"Bušić izgledao tajanstveno i da je pred drugima skrivao svoje probleme."*

Tajanstvena žena o kojoj se najviše govorilo među Bušićevim prijateljima bila je **Nathalie Adnet**, studentica novinarstva, s

kojom se, za boravka u Parizu, Bušić često družio. Francuskoj policiji je izjavila da je poznavala Bušića od kolovoza 1977. Bila je upoznata s njegovom opozicijom prema Titovom režimu i njegovim političkim angažmanom zbog kojega je više puta bio zatvaran u Jugoslaviji.

Dodala je da nije bila upletena u njegove aktivnosti, jer ju je držao daleko od toga. Njihova je veza bila prijateljska i sentimentalna. Bila je upoznata s njegovim političkim djelovanjem u hrvatskim organizacijama i znala je da je u opasnosti. Zbog svih tih razloga Bušić je izbjegavao davati joj adrese kad bi dolazio u Pariz. Uvijek je on nju zvao kad bi ugovarao sastanake.

Mlada djevojka nije mogla pomoći istrazi jer je, iako u vrlo prijateljskoj vezi s Bušićem, o njemu i njegovim političkim aktivnostima znala vrlo malo. O svom poznanstvu s Bušićem i situaciji oko njegovog ubojstva ispričala je:

"Upoznala sam Brunu Bušića u Parizu u kolovozu 1977. kad sam tražila posao. Upoznala sam ga slučajno u kvartu Saint-Germain des Pres. Nitko mi ga nije predstavio. Za Brunu sam ostala jako vezana i privržena mu od prvog dana kad smo se upoznali. Od samoga početka upoznao me je sa svojim političkim aktivnostima, kao i sa svojom osobnom političkom prošlošću, međutim, nikada mi nije dao podatke o ljudima koje je upoznao ni o okolnostima svojega djelovanja u hrvatskom pokretu.

Uvijek mi je govorio da se osjećao u velikoj opasnosti. U tom smislu on je nosio jedno oružje malog kalibra koje sam vidjela, ali koje mi nikad nije povjerio na čuvanje. Mislim, iako nisam u to sigurna, da se to oružje mora nalaziti kod njega u Londonu.

Što se tiče njegovih dolazaka u Pariz, on je ovdje ostao cijelo ljeto i jedan dio jeseni godine 1977. Osim ovoga, došao je ovdje u veljači 1978. na nekoliko tjedana, zatim na nekoliko dana početkom mjeseca kolovoza, kao i koncem kolovoza ili početkom rujna, zatim nakon jednog kratkog odlaska u London u trajanju od tjedan ponovno se vratio u Pariz.

U međuvremenu bio je prisiljen putovati u inozemstvo, u Stockholm i Barcelonu. Općenito govoreći, ne mogu dati nikakav precizni datum o

ovim putovanjima i tim boravcima u Parizu, jer se toga točno ne sjećam.

U posljednje vrijeme, kada je dolazio u Pariz, putovao bi vlakom, a ne avionom. Za vrijeme svojih boravaka u Parizu stanovao bi kod prijatelja koje nisam poznavala, a koji su mu ostavljali stan na raspolaganje.

U subotu, 14. listopada, on se preselio u stan kod jednog sunarodnjaka, u ulici Belleville. Pričao mi je o tom čovjeku kao veoma poštenom i kao o osobi u koju ima veliko povjerenje. Ne sjećam se imena toga čovjeka. U svakom slučaju, Bruno mi nije dao adresu, pa kad sam ga htjela kontaktirati u nedjelju i ponedjeljak, nisam znala gdje se obratiti.

Zadnji put sam ga vidjela u subotu navečer, 14. listopada. Sreli smo se i rastali na Montparnasseu oko 23 sata. Zapravo, obično smo se rastajali kasnije, ali je te večeri čovjek, koji ga je primio na stan, zamolio da se vrati prije ponoći; razloge toga ne znam, ali mislim da je to zbog njegove sigurnosti ili jednostavno zbog toga što je Bruno bio obvezan poštivati kućni red svoga stanodavca. Za smrt Brune Bušića saznala sam od mojih sestara koje su tu vijest čule preko radija."

Zanimljiva su razmišljanja Bušićeve prijateljice o motivima i načinu Bušićevog ubojstva: *"Po mom mišljenju, politički motiv ovoga ubojstva je očit, odnosno nema sumnje daje motiv politički. Što se tiče ideja o eventualnim počiniteljima, ne bih mogla ništa reći. Mogu jednostavno reći da mi je Bruno otkrio još ovoga ljeta kako je imao informacije od jednoga hrvatskog policajca, prema kojima je CIA ponudila Udbi svoje usluge da bi pomogla njegovu smaknuću, smaknuću koje je odlučeno u Ministarstvu unutarnjih poslova Jugoslavije.*

Uglavnom mogu reći da je gospodin Bušić bio pošten i karakteran mladić, čiji temperament nije odavao nasilnika i koji je uzimao svoju ulogu veoma ozbiljno i vrlo mnogo radio, usprkos svojega općeg stanja koje je bilo dosta krhko.

Inače, katkada sam pratila Brunu na njegovim putovanjima u inozemstvo, na skupove s njegovim političkim istomišljenicima u Londonu

ili na jedan skup koji je održan koncem srpnja u mjestu Lund, u Švedskoj. Radilo se o jednom hrvatskom skupu s kojim Bruno nije bio zadovoljan, u odnosu na svoja očekivanja."

U adresaru je pronađeno još nekoliko telefonskih brojeva mladih žena koje je Bušić poznao, ali razgovori s njima nisu donijeli neke elemente prema kojima bi se istraga orijentirala.

Prema podacima prikupljenima kod osoba koje su srele Bušića za vrijeme njegova boravka u Parizu, utvrđena su razna mjesta stanovanja, kao i vrijeme boravka. Sve pronađene osobe, koje su u to vrijeme bile izravno u vezi sa žrtvom, saslušane su, ali ni jedna od njih nije dala informacije koje bi mogle pripomoći istrazi.

U cilju da bolje definira osobnost Brune Bušića i njegove političke stavove, francuski inspektor ovako opisuje hrvatsku političku emigraciju:

"Kraljevina Jugoslavija, stvorena nakon Prvoga svjetskog rata, formirana je od Srbije, kojoj se nadovezuje šest ostalih država, među kojima i Hrvatska, odvojena od Austro-Ugarskoga carstva i otomanske Turske, također razdijeljena Versailleskim ugovorom 1919. godine.

Od 1945. godine Jugoslavija postaje socijalistička federativna republika kojom upravlja maršal Tito. Međutim, iako za geografe Jugoslavija postoji kao takva, nju čini više različitih naroda: Srbi, Hrvati, Bosanci, Makedonci... koji imaju svoju vlastitu povijest, tradiciju i običaje. Taj dodir različitih civilizacija vodi ih do međusobnog sukoba. Tako kod Hrvata nacionalizam i težnja za nezavisnošću potječu s početka srpsko-ugarske okupacije. Kroz cijelu svoju povijest Hrvatska se borila protiv okupatora. Najpoznatiji i najvažniji nacionalistički pokret bio je ustaški pokret koji je izvorno bio tek skup seljaka boreći se protiv previsokih poreza.

Kad je Kraljevina Jugoslavija stvorena, ustaše pokazuju sepa-

ratističke tendencije i nasilnim akcijama žele uspostaviti nezavisnost Hrvatske. 1941. godine ulaze u savezništvo s Njemačkom i sporazumno s njima stvaraju nezavisnu državu, anektirajući Bosnu i Hercegovinu, kao i dio Srbije.

Kad je Tito 1945. godine proglasio Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju, veliki broj Hrvata i Srba napušta zemlju. Iako su jedni i drugi protivnici Tita, oni se također bore međusobno.

Hrvati raspodijeljeni po raznim pokretima i organizacijama vezuju se uz "**Hrvatsko narodno vijeće**". U tim grupacijama vlada sumnja da su među njih ubačeni Udbini agenti poslani iz Beograda, koji ne oklijevaju pred eliminacijom važnijih lidera koji previše smetaju.

Pokret "Hrvatsko narodno vijeće" izgleda danas najreprezentativniji u hrvatskoj dijaspori. Članovi toga pokreta su rašireni po cijelome svijetu. Usprkos antimarksističkoj tendenciji i opoziciji Titovim tezama, taj pokret se više zalaže za intelektualnu borbu nego za nasilne akcije. Političke zahtjeve propagira preko novina "Novi hrvatski književni list" koje se tiska u Velikoj Britaniji.

Bruno Bušić bio je u "Hrvatskom narodnom vijeću" i među 30 vodećih članova zauzima prvo mjesto. Stekavši veliku popularnost zbog mnogih zatvaranja u domovini i svojih političkih stavova, brzo je predložen za vodeće mjesto u HNV-u. Postaje pročelnik Odjela za promidžbu sa zadatkom da taj odjel reorganizira. Postiže izvjesni autoritet zbog raznih članaka izdanih u NHKL-u, kao i u drugim stranim časopisima.

Diplomiravši na Fakultetu ekonomskih znanosti, postao je novinar koji svom snagom brani hrvatsku ideju. Zbog svojih političkih stavova, u nekoliko je navrata zatvaran u domovini: prvi put 1957, a zadnji put 1971. godine. Zadnje uhićenje podudara se s padom Hrvatskog proljeća, koji potvrđuje podređeni položaj Hrvata u Jugoslaviji.

Bušić uspijeva napustiti zemlju i jedno je vrijeme živio u Francuskoj gdje je studirao književnost. Dobivši politički azil, konačno se smjestio u Londonu.

Njegov dolazak u Pariz, u listopadu 1978. godine, nije bio bez razloga. Trebao je prisustvovati sastanku HNV-a, zakazanom za 18. i 19. listopada u Amsterdamu. Također je došao u Pariz sa ciljem da kontaktira francuske vodeće ljude i predstavi im rukopis knjige "Genocid", u kojoj Bušić zločine počinjene tijekom Drugoga svjetskog rata između Srba i Hrvata približava realnosti.

Bušić je također koproducent filma o logorima jugoslaven-
skih zatvorenika. Film je prikazivan na švedskoj televiziji i u privatnim projekcijama po drugim državama. Zbog svega toga jugoslavenske vlasti oštro su reagirale i strogo nadzirale Bušićev rad. Prema službama naše administracije, Bruno Bušić je bio u vezi s **Maticom Hrvatskom** u Parizu, čije sjedište se nalazi u 26 bis rue de Cassette, Paris 6. Stvoreno 1969. godine, to udruženje okuplja Hrvate Pariza i okolice i u ničemu nije bilo posebno zapaženo.

Istraga vođena kasnije po odredbama istražnog suca gospodina Jolyja (Tribunal de Grande Instance de Paris) u komisijama 23. listopada 1978. i 12. studenoga 1979. nije donijela nikakvih rezultata za daljnje korisno orijentiranje. Sve osobe upisane u njegovom adresaru kontaktirane su i saslušane. Ta saslušanja nisu dala nikakvoga upotrebljivog rezultata. Iako je Bušić mnogima bio poznat zbog svoga moralnog utjecaja i prestiža koji je uživao u HNV-u, rijetke su osobe koje su mu se intimnije približile. Bušić je izgledao kao heroj među Jugoslavenima hrvatskoga porijekla i ljudi su od njega napravili lidera."

Iako je bilo nedvojbeno da iza ubojstva stoji jugoslavenska politička policija, komunističke vlasti Bušićevo ubojstvo pripisivale su "obračunima unutar fašističkog podzemlja". S tim je u skladu i reakcija, prenesena iz beogradske "Politike" od 19. prosinca 1970., koja je odgovor na prilog o Bušiću na engleskoj televiziji. Navodi-

mo je kao ilustraciju općeg stava Jugoslavije o Bušićevom ubojstvu:

"Britanska televizijska mreža 'Nezavisna televizija' (ITV) prikazala je nedavno jednu emisiju koja po svojoj koincidenciji, sudionicima i izjavama voditelja ima izrazito antijugoslavenski karakter. Zaprepašćujuće je i vrlo zabrinjavajuće da se u vrijeme kad cijeli dobronamjerni svijet ulaže napore da se suprotstavi međunarodnom zlu terorizma, s kojim baš Velika Britanija ima mnoga gorka iskustva, na jednoj televizijskoj postaji ove zemlje pojavljuje emisija kojom se u biti propagira terorizam.

Emisija je djelo, po antijugoslavenskim ispadima u svojoj blokovskoj i antikomunističkoj opredijeljenosti, već dobro poznatoga televizijskog centra u Manchesteru, koji djeluje pod nazivom "Granada" i koji je u ugovornom odnosu s ITV-om. Ovom prljavom i provokativnom ostvarenju dat je tobože neutralan naziv - "**Izvještaj o Bruni Bušiću**", a poznato je da je riječ o jednom ustaškom teroristu (što se, uostalom, na trenutak vidi i u samoj ovoj emisiji) koji je u međusobnim obračunima fašističkog podzemlja u listopadu ubijen u Parizu. Ovo ubojstvo, i njemu slična, pokušavaju se u emisiji prebaciti na jugoslavenske organe sigurnosti, pa se, da bi se to "dokazalo" pred televizijske kamere poziva nekoliko poznatih terorista, među kojima i takvi notorni zločinci kao što je Franjo Goreta koji je 13.08.1966. mučki ubio jugoslavenskoga konzula u Stuttgartu Savu Milovanovića i za to bio osuđen od zapadnonjemačkoga suda.

U pomoć su pozvani i bivši američki veleposlanik u Jugoslaviji Laurence Silbermann i zapadnonjemački poslanik Straussove Kršćansko-demokratske unije Dieter Spraner. Za njih su ustaški teroristi "hrvatski nacionalisti", a terorist Bušić "hrvatski pisac i novinar". Od Britanaca sudjelovao je jedino predavač na londonskoj Ekonomskoj školi John Shafin. Dakle, nitko od britanskih javnih i kulturnih osoba, upoznatih s prilikama u Jugoslaviji; ili od Britanaca koji su bili kod nas za vrijeme NOB-a i koji dobro poznaju zločine ustaštva, ne samo prema našim narodima, nego i prema

mnogima zarobljenim savezničkim, pa i britanskim časnicima i vojnicima.

Ova smišljena diverzija britanske tzv. Nezavisne televizije protiv Jugoslavije, a sigurno i protiv osjećanja javnoga mišljenja u vlastitoj zemlji, bez presedana je u britanskim sredstvima priopćavanja", zaključuje beogradska "Politika".

KONTROVERZE UBOJSTVA JOZE MILOŠA - - KAZNA, OSVETA ILI UDBINA PODVALA?

Jozo Miloš ponađen je mrtav 19. travnja 1979. u blizini njemačkog grada Kölna. Ubijen je iz pištolja kalibra 7,65. Po prvim informacijama koje je prikupila njemačka policija, zaključili su da je žrtva imala stanovite veze s Brunom Bušićem, a među hrvatskim političkim emigrantima proširila se sumnja da je upravo Miloš ubojica Brune Bušića, te da bi to mogao biti razlog njegova smaknuća.

Nije, doduše, bilo posve jasno je li Miloš pucao na Bušića, je li pak samo sudjelovao u praćenju i pripremi likvidacije, ili možda zna dovoljno informacija koje bi pomogle otkrivanju počinitelja. Spominjani su čak i njegovi ubojice, ali ni njemačka policija ni prijatelji ubijenog Brune Bušića nakon Miloševog ubojstva nisu saznali mnogo. Još i danas prevladava uvjerenje da je Miloša ubio neki Bušićev prijatelj (ili nekoliko njih) u nastupu bijesa, vjerujući da o Bušićevom ubojstvu zna mnogo više nego je njima ispričao.

Među emigrantima se čak pričalo da su mu posljednje riječi bile "*Oprostite, morao sam to napraviti*", izgovorene nakon što je pogođen u prsa. Među osmunjčenima za Miloševu smrt njemačka policija ispitala je **Iku Livajića**, emigranta iz Imotskog, ali je pušten kad se policija uvjerala da je na krivom tragu.

Tko je bio Jozo Miloš?

Rođen je 5. rujna 1948. u Grudama, kao sin gostioničara Pere Miloša i domaćice Drine, rođene Čorluka. U roditeljskoj kući odrastao je s još dva brata. U rodnom mjestu završio je osam godina osnovne škole. Godine 1964. napustio je roditeljski dom i započeo pustolovni život. Zbog izbjegavanja odlaska u vojsku, Vojni sud u Splitu 4. veljače 1967. osudio ga je na dva mjeseca zatvora.

Godinu dana kasnije, 8. ožujka 1968. Općinski sud u Zagrebu zbog krađa ga je osudio na osam mjeseci zatvora. Pušten je nakon šest mjeseci izdržane kazne, a istoga dana po izlasku iz zatvora, 6. rujna 1968., pobjegao je preko granice u Italiju, a zatim u Francusku.

Već 15. rujna 1968. on je u Nici pristupio francuskoj Legiji stranaca. Šest mjeseci je obučavan u Bonifaciju na Korzici, a poslije toga je dobio tromjesečnu padobransku obuku na Calvi. Tijekom 1969. boravio je u Republici Čad, gdje se Legija stranaca borila protiv sudionika neuspjelog državnog udara. Nakon godinu dana, ujesen 1970. vratio se sa svojom jedinicom iz Afrike u bazu Legije stranaca na Korzici. Po njegovim vlastitim navodima, kako se hvalio prijateljima i poznanicima, tijekom toga ratovanja navikao je ubijati ljude.

U proljeće 1971. s tri legionara pobjegao je u starom čamcu u pravcu Italije. Nakon trodnevne borbe s vremenom i morem, ribari su ga spasili i doveli na Sardiniju, a onda su ga talijanske vlasti prognale u Jugoslaviju.

Nakon izručenja Miloš je na Pograničnom sudu u Koprju, zbog ilegalnog prelaska granice, kažnjen kratkom zatvorskom kaznom. Budući da je imao 23 godine morao se prijaviti na regrutaciju i biti upućen na odsluženje vojnog roka. Putovnica mu je bila oduzeta. Međutim, uspio ju je ponovno dobiti govoreći kako je u međuvremenu upoznao jednu belgijsku turistkinju koja je s njim ostala trudna. Budući da ona očekuje njegovo dijete želi je dovesti u Jugoslaviju i oženiti. Navodno trudnu djevojku i njezine roditelje posjetio je u Bruxellesu 23. rujna 1971., ali je nije poveo natrag u Domovinu, tako da avantura s njenom trudnoćom i najavljenim brakom ostaje nerazjašnjena.

Iz Bruxellesa je otišao u Amsterdam i pridružio se grupi hipija, a svoje životne potrebe namirivao je baveći se svačim pomalo. Jugoslavenska Udba raspolagala je podatkom da se čak bavio trgovinom hašišem, ali ta tvrdnja nije potkrijepljena konkretnijim dokaz-

ima. Zatim je otišao u Rotterdam, a otamo ponovno u Bnucelles, gdje ga je policija uhvatila, te je zbog nedopuštenoga boravka osuđen na zatvor, da bi 28. prosinca 1971. sudskom odlukom bio protjeran iz Belgije.

Na temelju naređenoga izгона, još je istoga dana napustio zemlju i dan kasnije, preko Nizozemske, došao u Saveznu Republiku Njemačku. Vozač osobnoga automobila, koji ga je dovezao preko granice, iskrcao ga je u Kölnu. Jozo Miloš započeo je svoju avanturu u Njemačkoj, u kojoj će skončati život. Novu godinu dočekaao je na kolodvoru u Kölnu tražeći Hrvate od kojih su mnogi za Božić i Novu godinu bili u Domovini. Oko 6. siječnja 1972. sreo je u gostionici blizu kolodvora Miroslava Sirnića s kojim je u Grudama išao zajedno u školu, a koji mu je kratko vrijeme ponudio gostoprimstvo. U listopadu iste godine Miloš je od njemačkih vlasti tražio politički azil, ali mu je molba odbijena, pa se i dalje koristio jugoslavenskom putovnicom koju je ishodio u Francuskoj.

Nekoliko godina kasnije Miloš je protjeran iz Njemačke. Nekoliko se puta žalio na takvu odluku njemačkih vlasti, ali odluka o izgonu, odlukom prefekta u Karlsruheu 20. siječnja 1979., postala je konačna.

Njegov otac Petar Miloš o svom sinu kaže da nije naučio nikakav zanat nakon napuštanja osnovne škole. Zemlju je napustio 1969. kako bi izbjegao služenje vojske te se prijavio u Legiju stranaca. Od tada se više nije vraćao u roditeljski dom. Jugoslavenske vlasti su u listopadu 1976. od oca tražile da svoга sina dovede u Jugoslaviju. Sreli su se u Njemačkoj, ali ga sin nije želio poslušati. Zadnji dokumentirani kontakt s ocem je razglednica koju je Jozo Miloš poslao svom ocu u veljači 1979. iz Marseillea.

Razglednicom datiranom 21. veljače 1979., obavještava ga da je ponovno u Legiji stranaca. Ali kao i prvi puta, ta je avantura s francuskom vojskom kratko trajala. Nakon napraštite smrti njegovog sina, jugoslavenske vlasti obavijestile su Petra Miloša kako ne dopuštaju da se tijelo njegovog sina prenese u Jugoslaviju i ondje

pokopa.

Kakve je veze Jozo Miloš mogao imati s Brunom Bušićem? Neke su stvari nedvojbene. **Prva**, Miloš je bio prisutan na Bušićevom sprovodu 23. listopada 1978. u Parizu. Na povratku u Njemačku, na graničnom prijelazu u Forbachu zaustavila ga je francuska policija radi provjere dokumenata. Budući da je bio tražen kao dezertar Legije stranaca, francuska policija ga je uhitila i predala vojnim vlastima. Iako je oca u veljači te godine obavjestio da je ponovo u Legiji stranaca, razglednicu mu je poslao iz zatvora. Petogodišnja kazna istekla mu je 7. veljače 1979.

Drugo, okolnost koja je povezivala Bušića i Miloša je ta da je Miloš, po izlasku iz zatvora, kao adresu stanovanja u Parizu prijavio 57, rue de Belleville, kod Petra Brnadića gdje je stanovao i Bušić u vrijeme ubojstva.

Treći "dokaz" da bi Miloš mogao biti Bušićev ubojica je jakna koju je imao, a kakvu je, po opisima očevidaca, u noći ubojstva nosio Bušićev ubojica.

Drugih podataka da su se Bušić i Miloš dobro poznavali i bili prijatelji, kao što je u početku istrage sugerirala njemačka policija, nije bilo. Sve osobe iz Bušićevog kruga dematirale su takve tvrdnje. Unatoč tome njemačka policija ne isključuje mogućnost da je Miloš ubijen iz političkih motiva.

Tijelo Jozе Miloša, u šumici kod mjesta Horren, u okrugu Erft, pronašao je Arnold Tonn. Bio je četvrtak, 19. travnja 1979. oko 7 sati i 10 minuta. Budući da je od ranije bio poznat njemačkoj policiji, Miloš je brzo identificiran pomoću otisaka prstiju.

Tri dana nakon ubojstva, 22. travnja 1979. njegov otac, Petar Miloš, prepoznao je tijelo svog sina.

Nakon odbdukcije, koja je izvršena u Institutu sudske medicine u Kölnu, tijelo je pokopano na groblju u mjestu Deutz, 25. travnja 1979., jer jugoslavenske vlasti nisu dopustile da se njegovi

posmrtni ostatci prenesu u Jugoslaviju i ondje pokopaju.

Do mjesta pronalaska tijela vodi seoski put na kojem je policija otkrila tragove krvi i automobilskih guma koje proizvodi Continental, a takav tip guma montira se na vozila Ford, Daimler Benz, Volkswagen i Audi.

Njemačka policija nije bila posve sigurna da li tragovi pripadaju vozilu koje je korišteno za transport lesa, jer tu seosku cestu rabe seljaci putujući na obližnja polja, ali i automobilisti koji svraćaju u šumu na ljubavne sastanke.

Na potpuno ukočenom tijelu bile su samo hlače, čarape i cipele. Nađen je kako leži na leđima, desna ruka bila mu je položena iznad glave, a noge su bile razmaknute u pravcu tragova. Na vratu je nosio mali lančić (potrgan) s privjeskom (četvrtasta pločica od metala s astrološkim znakom ribe) koji se nalazio u otvorenim ustima. Na tijelu su bile dvije rane: jedna na glavi, a druga na grudima, gotovo na identičnim mjestima na kojima je smrtno ranjen Bruno Bušić.

Na mjestu pronalaska tijela nije pronađena nikakva čahura ni drugi dokazi koji bi upućivali da je ubijeni usmrćen na mjestu na kojem je tijelo pronađeno.

Hanelore Becke i njena kći Andrea, čiji je stan udaljen 800 metara od mjesta pronalaska tijela, policiji su navele da su 18. travnja 1979. u večernjim satima, u vrijeme dok su na televiziji gledale jedan policijski film, čule dva hica iz pištolja.

Policija je provjerila jesu li ti hici mogli doći s mjesta na kojem je pronađeno tijelo Joze Miloša. Dva dana kasnije ispalili su dva hica u šumarku gdje je pronađen ukočeni Milošev les, ali u stanu gdje su živjele majka i njena kći nisu se mogli čuti pucnji.

Obdukcija je obavljena 19. travnja 1979. u Institutu sudske medicine na Sveučilištu u Kölnu. Iz nje, kao i iz izvještaja o ekspertizi, potvrđuje se da je Miloš dobio metak u glavu i u prsni koš. Dva vatrena hitca bila su smrtonosna, no ne može se točno reći koji je

hitac prvi ispaljen. Rana od hitca u glavu nalazi se iznad arkade desne obrve; a rana od hitca u gornji dio tijela nalazi se pod lijevom ključnom kosti. Putanja metka u gornjem dijelu tijela kreće se iz baze pluća i preko aorte i desne strane tijela, a izlazi iz lopatice.

Oba hitca ispaljena su iz relativne blizine. U otvoru kroz koji je metak ušao nikakvo vlakno tkanine ili sličnog materijala nije nađeno, što upućuje na zaključak da je u vrijeme pucanja ubijeni bio gol. Kod oba ulazna otvora nađeno je baruta, međutim, nema tragova opekotina.

Na tijelu i na odjeći i na mjestu otkrića tijela pronađeno je vrlo malo krvi. Stručnjak sudske medicine nedvojbeno je utvrdio da mjesto otkrivanja tijela i mjesto zločina nisu identični. Mrtvačke pjege ostale su trajno vidljive na stražnjim dijelovima tijela koje je bilo u stanju potpune ukočenosti. Postotak koncentracije alkohola u krvi procijenjen je na 0,01 promil. Obdukcijom je potvrđeno da Miloš nije bio uživatelj opojnih droga.

Na tijelu su pronađeni ožiljci starijih rana i tetoviranje što je česta praksa pripadnika Legije stranaca. Projektil izvađen iz glave pokojnika pripada pištolju Browning 7,65 mm, sa cijevi koja ima šest utora.

Na temelju činjenica koje je dotad utvrdila, njemačka policija konstatira sljedeće: *"Miloš je ubijen s dva taneta koja su ispaljena iz oružja kalibra 7,65; a ispaljeni su iz blizine. Počinitelji i motivi su zasad nepoznati. Zločin se dogodio, vjerojatno, u noći 19. travnja 1979. Međutim, ne može se isključiti pretpostavka da je zločin učinjen i poslijepodne 18. travnja 1979. Hitci su pogodili žrtvu u ležećem položaju. Mjesto zločina je nepoznato.*

Hitac u gornjem dijelu tijela nije prošao kroz odijelo. Miloš je vjerojatno bio u ležećem položaju. Uzevši u obzir vanjsku temperaturu u pretpostavljeno vrijeme zločina, malo je vjerojatno da je legao poluodjeven da bi se odmorio ili daje spavao vani."

Njemačka policija je, po položaju tijela, oslonjenog na jedno

drvo, vjerovala da ga je na to mjesto dovukla samo jedna osoba. Stručnjak sudske medicine po položaju ruku i nogu, te po tragovima na putu kroz šumu, zaključuje: *"Sigurno je da je tijelo na seoski put dovukla samo jedna osoba, međutim, okolnosti dopuštaju pretpostavku da su tijelo na mjesto gdje je pronađeno vukle dvije osobe."* Policijski istražitelji dvojili su je li riječ o jednom ili dvojici ubojica?

Nekoliko tjedana prije smrti Miloš je proveo u Kölnu, gdje nije bio prijavio boravak. Od početka travnja 1979. stanovao je s Ljubom Pezerom, kojemu je već i prije navraćao u Köln, a posjećivao je Mariju Živković koju je otprije poznavao. Bio je bez stalnog posla, preživljavao je posuđujući novac od prijatelja i poznanika.

U njegovoj sobi pronađena je samo jedna torba s nekoliko odijela, što je jedina pronađena Miloševa imovina. Njegov cimer Pezer njemačkoj policiji je izjavio kako je Miloš nastojao hitno doći do novca i da se neposredno pred smrt jako bojao.

U emigrantskim krugovima kolale su informacije da radi za Udbu, a s druge strane jugoslavenska tajna policija ga je predstavljala kao ekstremnog Hrvata i velikog neprijatelja jugoslavenskog režima.

Neki emigranti, koji su saslušavani tijekom istrage, sjećaju se da je na njemačkoj televiziji u nekoliko navrata kazano da je među Miloševim stvarima pronađen i jedan skupocjeni sat Rolex, te zlatna kartica, što je pojačavalo sumnju u njegovu suradnju s jugoslavenskom Udbom.

Ivimir Stevanović posvjedočio je njemačkoj policiji da je sreo Miloša 2. travnja 1979. u Kölnu. Miloš je u razgovoru dao naslutiti da se bojao svojih vlastitih ljudi.

Njegovi rođaci Stjepan i Kata Miloš, koje je posjetio u Kölnu, izjavili su da ih je posjetio na Veliki petak, 13. travnja 1979., želeći posuditi 500 maraka. Za Miloša, kojemu je uvijek nedostajalo novca, to je bila velika svota. Ispričao im je da mora odmah otputovati, jer se boji da ga žele ubiti. S obzirom da je Miloš već imao dugova kod njih, oni mu nisu posudili novac. Zatim je telefonirao svojem stricu i bratu u Zagreb, zamolivši ih za novac. No, i kod

njih je naišao na zatvorena vrata. Odbili su posuditi mu novac.

Svjedok Rajko Miloš, koji je na pogreb došao u društvu Miloševa oca, potvrdio je poziv u Zagreb. Miloš je tražio da mu se pošalje 500 maraka, navodeći da Njemačku mora napustiti u roku 24 sata. Drugi svjedoci u Kolnu također su potvrdili da je Miloš hitno trebao novac u vrijeme Uskrsa.

Miloš je, dakle, imao nestabilan život, mnogo je pio, malo radio, a živio je posuđujući novac. Takav način života i nevraćeni dugovi, procjenjivala je njemačka policija, mogli su biti - osim osвете za smrt Brune Bušića - motiv ubojstva.

No, istraga u tom pravcu, kao i saslušanje svjedoka o političkim motivima ubojstva, nisu otkrili ubojicu mladog hrvatskog političkog emigranta koji je stalno živio između dvije vatre: emigracije koja ga je optuživala da je suradnik Udbe, i Udbe koja ga je proglašavala teroristom.

Hrvati koji su u Njemačkoj živjeli mirnim životom, daleko od politike, velikih ideja i spektakularnih akcija, o Milošu nisu imali dobro mišljenje.

Ne pristajući na neuspjeh, Tužilaštvo u Kölnu čak je ponudilo novčanu nagradu od 3.000 maraka za informacije u vezi otkrića ili hapšenja krivca za Miloševu smrt, ali ni taj potez njemačkih vlasti nije urodio plodom.

U travnju 1979. tiskani su leci na hrvatskom jeziku, nudeći novčanu nagradu za informacije u vezi Miloševog ubojstva. Policija je letke razdijelila po svim mjestima koja posjećuju građani iz Jugoslavije, kao i u svim krugovima koje je posjećivala žrtva, ali zbog nepovjerenja i straha nitko se nije odazvao policijskom pozivu. Ni ta, gotovo filmska akcija, nije postigla konkretnije rezultate.

U dijelu političke emigracije i Miloševo ubojstvo pripisivano je Udbi, koja je tim činom željela unijeti dodatni nemir i sumnjičenja među političke emigrante, ali je tek manji broj njih bio sklon povjerovati u takav scenarij. Gotovo svi su vjerovali da je motiv ubojst-

va osveta za smrt Brune Bušića, ali s obzirom na pustolovni način života Joze Miloša, mnoštvo dugova kojima je bio opterećen, ni osvetu za nevraćene dugove ne treba isključiti. Pojavile su se i sumnje da je Miloš previše, znao, te su ga likvidirali oni koje je mogao dovesti na optuženičku klupu kao krivce za Bušićevo ubojstvo.

Unatoč opsežnosti istrage njemačka policija i pravosuđe nisu uspjeli riješiti taj slučaj. Isto kao što ni Francuzi, ni nakon četverogodišnje istrage nisu riješili ubojstvo Brune Bušića, iako su saslušam deseci svjedoka, značajan broj osoba je praćen, a mnoge telefonske linije prisluškivane.

Druga osoba često sumnjičena za Bušićevo ubojstvo bio je **Petar Gudelj**, diplomirani ekonomist iz Splita. Gudelj je u socijalističkoj Jugoslaviji bio osuđen na osam godina zatvora, jer je bio glavni akter "stambene afere". Naime, Gudelj je kao namještenik nekad moćnog vojno-građevinskog poduzeća "Lavčević" iz Splita, omogućio svojim prijateljima kupnju stanova po vrlo povoljnim cijenama. Prije pravomoćnosti presude pobjegao je u inozemstvo i nakon nekoliko mjeseci počeo se viđati u društvu poznatijih političkih emigranata.

Nakon Bušićeve smrti vratio se u Jugoslaviju, što je emigrantima bio dovoljan dokaz njegove doušničke djelatnosti.

Ekstremniji su u njemu vidjeli Bušićevog ubojicu, ali je ta optužba bila manjkava jer Gudelj fizičkim izgledom nije odgovarao opisu atentatora. Svi su pak bih' jednodušni u ocjeni da je bio suradnik Udbe i proglasili su ga Bušićevim Judom.

ISTRAGA U HRVATSKOJ

Francuska policija i pravosuđe stavili su nakon četiri godine slučaj Bušić *ad acta*, a inspektori i tužitelji posvetili su se drugim zadacima. Na taj je način završena prva epizoda oko otkrivanja ubojice Brune Bušića.

Vjerojatno bi na tome i ostalo, da dr. Franjo Tuđman, nekadašnji mentor i suradnik Brune Bušića nije pobijedio na prvim višestranačkim izborima u Hrvatskoj u svibnju 1990.

Stvaranje samostalne Hrvatske osiguralo je preduvjete za istragu o ubojstvu mnogih političkih emigranata, a u prvom redu istragu oko ubojstva Brune Bušića.

Mnoštvo političkih emigranata, zainteresiranih za otkrivanje istine o smrti omiljenog emigranstkog vođe, vratilo se u Hrvatsku. No, na mjestima, koja su bila pozvana dati relevantne podatke, bih' su pozicionirani ljudi koji su sudjelovali u praćenju Bušićeve političke aktivnosti i, po iskazima emigranta u mnogobrojnim intervjuiima, sukrivci su za Bušićevu smrt.

Istraga se, bar što se tiče službenih policijskih podataka, nije pomakla s mrtve točke. Kako to obično biva u takvim situacijama, više su posla obavili novinari nego dobro plaćene osobe u državnim službama.

Emigranti su tragali za Petrom Gudeljom - navodnim Bušićevim Judom, a evo kako je taj slučaj opisala novinarka Jasna Babić, inače odličan poznavatelj te problematike, u ugaslom dnevnom listu "Zapad", u svibnju 1991.:

"U proljeće 1990. priča o Bušićevom Judi, Petru Gudelju svodila se samo na jedno: to je čovjek koji je sudjelovao u likvidaciji najomiljenijeg lidera kojega su hrvatski prebjezi i disidenti ikada imali. Premda su u to vrijeme Hrvatskom već krstarili mnogobrojni politički emigranti - da iz bliza vide čudo prvih višestranačkih izbora nakon više desetljeća - malo je njih moglo pouzdano svjedočiti o odnosu navodnog ubojice i njegove žrtve. Svi su oni tu priču samo

prepričavali, čvrsto su vjerovali u njenu istinitost, ali je samo nekolicina doista poznavala i njenog heroja i njenog antiheroja.

Valjalo je, dakle, krenuti od sasvim šturih i kontradiktornih informacija: da je Petar Gudelj rođen u Krstaticama, na rubu Imotske krajine, da se prije petnaestak godina pojavio u Njemačkoj kao vatreni hrvatski nacionalist u bijegu pred jugoslavenskom državom, da je, nadalje, brzo i lako osvojio povjerenje Brune Bušića. Posljednji je put viđen na Bušićevu sprovodu u društvu s Jozom Milošem i **Antom Zovkom**. A onda je netragom nestao. Nestala su i ostala dvojica iz njegove nerazdružive trojke - kako će emigranti o njima kasnije razmišljati.

Na svih pet kontinenata raseljene i protjerane Hrvatske zagonetnim kanalima komunikacija između matične republike i izbjegličkih kolonija stigla je vijest da je bivši Bušićev suradnik i sljedbenik brže-bolje napustio Njemačku i vratio se u Jugoslaviju. Već samim tim povratkom priznao je da je vodio dvostruki život.

Čovjek koji se dvije godine predstavljao kao hrvatski nacionalist i antijugoslaven tim je svojim činom pokazao da je zapravo agent-provokator koji je Bušićevim ubojstvom vjerojatno završio jednu od svojih misija. Prema jednoj informaciji nastanio se u nekom selu nedaleko od Zadra, prema drugoj - u Splitu, zaštićen najmoćnijom centralom Službe državne sigurnosti.

Jedan Petar Gudelj doista je u proljeće 1990. bio registriran u telefonskom imeniku zadarskog PTT-područja, gradiću poznatom kao središtu nerazvijene općine s većinskim srpskim življem. Budući da je to već bilo vrijeme zaoštavanja hrvatsko-srpskih odnosa, siromašna *palanka* u kojoj mještani jedni o drugima sve znaju, nikako se nije uklapala u predodžbu o sigurnom skloništu za jednog agenta-provokatora. Mnogo veći Split činio se sigurnijim jamstvom anonimnosti.

U splitskom telefonskom imeniku zabilježena su četiri pretplatnika s imenom Petar Gudelj. Jedan se među njima izdvajao time što je uz adresu i telefonski broj dao napisati i svoju akademsku tit-

ulu: diplomirani ekonomist. Nepotrebno, kočoperno za tu vrstu zvanja, i nipošto karakteristično za osobu koju smo zamišljali kao pritajenog policijskog agenta. Po pretpostavci, on bi se naprotiv mogao truditi da ničim ne oda ni jedno svoje specifično svojstvo, ni najmanji trag svoga identiteta. Ako ni zbog čega drugog onda barem iz straha od osвете hrvatskih emigranata za koje je - to se odavno znalo - važio kao malone već dokazani ubojica. Pokazalo se da je Gudelj veći amater od novinskih istražitelja.

Jedan se hrvatski prebjeg, sada već povratnik, sjetio, naime, kako se po Njemačkoj pričalo da je onaj tamo Gudelj vrlo često i s ponosom isticao svoju diplomu zagrebačkog Ekonomskog fakulteta. Kao da mu je ona u vlastitim očima davala osobiti ugled i značenje, reklo bi se, rijetkog "intelektualca" među hrvatskim azilantima, izjednačavala ga s tamošnjom hrvatskom elitom koju su činili fakultetski obrazovani "proljećari", jamčila mu pravo da sudjeluje u njihovim političkim projektima.

I doista, Bušić, **Zlatko Markus**, **Ivan Cerovac**, **Damir Petrić**, **Mladen Schwartz** upravo su pokretali "Hrvatski list" sa sjedištem u Mainzu, najavljujući svojim ranijim novinarskim iskustvima i znanjima - kao bivši novinari i urednici Hrvatskog tjednika u domovini - da će to biti najelitnije emigrantsko glasilo, pa je Gudelj, kao "ekonomski stručnjak" dobio šansu da prvi put u životu napiše i objavi ekonomski komentar. Ova mala epizoda pomogla je dvanaest godina kasnije da se skicira, čini se, prilično točan portret o čovjeku kojemu je titula važnija od svakog opreza.

Ukratko: telefonski broj Petra Gudelja našli smo već u prvom pokušaju: odabrali smo, naime, "diplomiranog ekonomistu". Nakon ovog i nekoliko sličnih tekstova na tu temu, među bivšim djelatnicima Udbe koji su radili na praćenju i pripremi Bušićeve likvidacije, nastala je panika. Slijedili su intezivni pregovori i pripreme kako se ograditi od cijelog slučaja. Novinama su pisani demanti, a u pomoć je prizivana, vjerovali su Udbini agenti, moćna i nedodirljiva JNA i njen prvi čovjek, general **Veljko Kadjević**.

SLUČAJ PETRA GUDELJA - JUDA, CINKER ILI ŽRTVA VLASTITE UMIŠLJENOSTI I POHLEPE?

Potkraj godine 1992. kao bomba je odjeknula vijest da je Petar Gudelj otet, te da je nestao i njegov udbaški šef Blagoje Zelić!

Jedan mladi Hrvat koji je sudjelovao u toj akciji ovako je opisao taj slučaj:

"Biravši između više mogućnosti uhićenja Petra Gudelja, najpogodnijom se pokazivala varijanta na putu iz Splita u Krstacije. U akciji je trebalo sudjelovati osam ljudi i tri automobila. Jedan automobil s dva čovjeka služio je kao izvidnica i trebao je radijskom vezom dojavljivati interesantne podatke o kretanju Gudeljeva vozila. Drugi automobil s tri čovjeka (udarna grupa) imao je zaduženje presresti Gudeljev automobil, blokirati cestu i uhititi Gudelja. Treći automobil s tri čovjeka trebao je zapriječiti cestu iza Gudeljeva automobila, spriječiti eventualni pokušaj povlačenja i pomoći pri uhićenju. Također, prvi automobil s dva čovjeka imao je instrukcije da se kratko nakon prolaska Gudeljevoga automobila uputi za njim, te osigura teren i eventualno priskoči u pomoć ako bi došlo do komplikacija.

Upravo kad smo se pripremali za raspoređivanje po prethodno predstavljenoj shemi 14. prosinca 1991. stigla je informacija da je Petar Gudelj već doputovao kući. Odmah je odlučeno da se krene u zaselak Gudelji u Krstaticama kod Imotskoga i da ga se tamo uhiti, premda se je htjelo po svaku cijenu izbjeći nepotrebno uznemiravanje njegovih roditelja i susjeda.

U akciju su pošli s tri automobila, s tim da su njihove uloge izmijenjene. Dva automobila s pet ljudi pošla su pravcem Grabovac-Dobrinče-Krstacije, a treći automobil s dva čovjeka uputio se cestom Krivodol-Poljica-Krstacije. Zadatak prva dva automobila bio je da se opkoli roditeljska kuća Petra Gudelja i da ga se uhiti. Treći automobil imao je zadatak ispi-

tati teren iz pravca Imotskog prema Zagvozdu i nadgledati cestu na čvorištu Poljica-Zagvozd-Dobrinče-Krstatica. Sve je proteklo po planu, dapače, znatno lakše i jednostavnije nego smo očekivali. "

Gudeljev nestanak izazvao je domino efekt. Samo nekoliko dana kasnije iz obiteljske kuće u Kaštelima tajnovito je nestao njegov bivši šef Blagoje Zelić, nekadašnji načelnik operative splitske Udbe, koja je bila centrala za čitavu južnu Hrvatsku.

Tom lancu može se pridodati i samoubojstvo **Vinka Bilića**, nekadašnjeg šefa hrvatske Udbe, o kojem je u novinama bilo malo riječi, te nerazjašnjena smrt (ubojstvo ili samoubojstvo) **Marka Bezera** o čijoj je smrti napisano mnoštvo novinskih tekstova.

Vinko Bilić, u vrijeme Bušićevog ubojstva drugi čovjek hrvatske policije, pronađen je u podrumu zgrade u Maksimirskoj ulici u Zagrebu 13. siječnja 1992. Očevidom, obdukcijom i obavijestima prikupljenim u razgovorima s članovima obitelji utvrđeno je da je Bilić počinio samoubojstvo ispaljivanjem hica iz pištolja u glavu. U stanu je pronađena oproštajna poruka, za koju je kriminalističkim vještačenjem ustanovljeno da ju je pisao pokojni Bilić, a iz sadržaja oporuke razvidno je da je Bilić, *"nezadovoljan tadašnjom situacijom u Hrvatskoj te da ima namjeru počiniti samoubojstvo"*. Tijekom procesa Vinku Sindičiću Blagoje Zelić je priznao da mu je upravo Bilić, kao zamjenik ministra unutarnjih poslova ondašnje SR Hrvatske, potpisao nalog za put u Pariz.

Podsjetimo, Bilić je samoubojstvo počinio u vrijeme dok je sudbina nestalog Zelića još bila neizvjesna, pa se pretpostavlja da se Bilić na suicid odlučio iz straha od još gore sudbine.

Umirovljeni Marko Bezer bio je nekadašnji načelnik Centra službe državne sigurnosti u Osijeku i član Izvršnog komiteta SKH. Do umirovljena je, dakle, bio spona, neka vrsta kurira, između politike i policije.

O "slučaju Bezer" javnost je izvjestio ondašnji pomoćnik ministra policije Zdravko Židovec: *"Rodbina Marka Bezera prijavila je*

7. veljače njegov nestanak. Navedeno je da se 3. veljače iz svog stana zaputio na redoviti liječnički pregled u KBC Rebro. Sa sobom je imao revolver "Colt", kalibar 38 specijal, američke proizvodnje, ručni sat, vjenčam prsten, i svežanj ključeva. Osobne dokumente nije ponio. Sutradan, 8. veljače za njim je raspisana potraga. Razgovarano je s članovima obitelji, obavljene su provjere. Dva tjedna kasnije, 20. veljače, na desnoj obali Save pronađen je leš nepoznatog muškarca. U predjelu desne sljepoočnice otkrivena je rupa promjera 20 milimetara. Obdukcijom je ustanovljeno da je leš star dva do tri tjedna, da je muškarac umro nasilnom smrću, a identifikacijom je ustanovljeno da je riječ o nestalom Marku Bezeru.

Istoga dana, nedaleko od mjesta gdje je otkriveno tijelo, roniaci MUP-a u vodi su pronašli Bezerov revolver. U bubnju je bila jedna čahura i pet metaka. Kriminalističkom obradom, analizom položaja tijela i prostrijelne rane, te vještačenjem revólvera, ustanovljeno je daje Marko Bezer izvršio samoubojstvo."

O motivima samoubojstva moglo se samo nagađati. Navodno je bio u izvanbračnoj vezi s izvjesnom gospođom kojoj je, dva dana prije suicida, najavio mogućnost samoubojstva. Po njenom svjedočenju, nije se mogao odlučiti s kim će nastaviti živjeti, s njom ili sa suprugom.

Po drugom navodu mnogo je pio, a volio je kocku, pa je samoubojstvo počino u nemogućnosti da vrati kockarske dugove.

Treća varijanta je daje skončao kao žrtva "eskadrona smrti" koji su počeli harati Hrvatskom osvećujući se svim bivšim djelatnicima, Udbe. "Eskadroni smrti" u ovom slučaju trebali bi biti regrutirani iz redova ekstremnih hrvatskih nacionalista.

Oni su pak, vraćajući lopticu bivšim udbašima, sugerirali da, ukoliko nije riječ o samoubojstvu, razloge za likvidaciju mogu imati Bezerovi bivši suradnici koji su tim ubojstvom uklonili nepoželjnog svjedoka.

Bilo kako bilo, istraga je zaključena konstatacijom da je riječ o samoubojstvu. Uzaludna su bila nastojanja rodbine i prijatelja

pokojnog Bezera da se slučaj internacionatizira. Ne mireći se sa zaključkom o samoubojstvu, podigli su veliku medijsku buku. Pisalo se da nije sklon samoubojstvu, da su u tijelu pronađena dva metka, da je revolver bio nekoliko metara udaljen od tijela. Potrošeno je mnoštvo novinskog papira, a na sve špekulacije policija je odgovarala nalazima obdukcije i kriminalističkog vještačenja, prikrivajući Bezеровu ljubavnu vezu da bi se zaštitila obitelj.

Upravo novinskim tekstovima i istraga oko Bušićevog ubojstva dobila je zamah.

Četrdeset dana Petar Gudelj je proveo na nepoznatom mjestu. Kad se vratio kući ispričao je da se vrlo dobro osjeća te da su mu navodni otmičari zapravo pomogli. U tjedniku "Nedjeljna Dalmacija" 23. siječnja 1992. novinar Andrija Popović, kasnije scenarist filma o Bruni Bušiću, objavio je razgovor s Gudeljom, kojeg je zbog zanimljivosti i dramatičnosti, vrijedno prenijeti, uz neznatna kraćenja, u cijelosti: *"Pustili su me. Živ sam, jer nisam kriv"* - na samom početku razgovora, pomalo uzbuđen, kazao je Gudelj.

Mnogo se spekuliralo s vašim nestankom. Nije se, naime, znalo da li ste oteti ili pak uhićeni?

— Ima elemenata jednog i drugog. Znao sam što se o meni pisalo i za što me se optuživalo. Razgovarao sam nakratko samo s novinarom "Nedjeljne", s drugima nisam. Tada sam kazao da ću reći sve što imam kada za to dođe vrijeme. To je bilo prije godinu dana. Prije dva mjeseca prišao mi je jedan gospodin, visok, s brkovima i pitao jesam li ja Gudelj. Odgovorio sam potvrdno. Predstavio se tada kao Ante i kazao da radi za republički MUP. Rekao je "znam da imate problema, i znam da ste rekli kako ćete sve reći kada bude vrijeme. E, pa došlo je vrijeme da sve kažete". "Pa, je", kažem mu ja. "Jeste li slobodni, biste li htjeli odmah", nudio se. "Ne, ne, trebalo bi to imati službenu formu. Mi ćemo vas pozvati službeno, pa ćemo napraviti saslušanje koje će trajati nekoliko dana." Izrazio sam samo zabrin-

utost za obitelj. Kazao je: "Za obitelj ne brinite, službeno ćemo vas uhapsiti i napraviti saslušanje ili u našim prostorijama ili u jednom hotelu."

Je li prijedlog tog Ante povezan s vašom otmicom?

— Nisam sada siguran. Bio sam kući, na selu. Netko je tukao na vrata od dvorišta. Teta je otvorila vrata. U kuću je upao jedan u policijskoj uniformi, zajedno s njim nekoliko u kapuljačama. Nisam tada znao radi li se o onom dogovoru ili o nečem drugom. Strah me je bilo, jer je postojala mogućnost da me netko ukloni, jer sam javno obznanio kako ću sve reći kada dođe vrijeme. Pitao sam je li to ono što sam se dogovorio. "Je, je, nema problema" - odgovorio mi je. Nakon jednog kilometra su mi stavili kapuljaču na glavu, pa nisam znao kuda smo išli. Znam da je vožnja trajala dva-tri sata.

Jeste li mogli pretpostaviti kojim ste pravcem krenuli?

— Vozili smo se preko makadama, gore, dolje. Prema iskustvu mi se čini da smo se vozili u pravcu Posušja.

Jeste li primijetili neke detalje po kojima bi mogli identificirati otmičare?

— Jedino taj Ante kojega sam prepoznao. Drugi su, a bilo ih je šest-sedam, bili u kapuljačama. Znam da su jednog zvali Crni, jednog Ivica, pa Žuti. Teško bi ih mogao identificirati. Antu sam pitao jeste li vi republička policija? On mi je odgovorio: "Sad uopće nije bitno tko smo. Bitno je da smo prijatelji Brune Bušića".

Kako su prema vama postupali? Jesu li vas optuživali za ubojstvo Bušića?

— Bili su korektni. Postavljali su neke zahtjeve koji sa mnom nemaju veze. Prijetili su, ali me nisu tukli. Interesirali su se o stvarima oko Brune Bušića. Ono što sam znao to sam kazao, o nekim stvarima nisam imao pojma. Što se optužbi za ubojstva tiče - jesu.

Optuživali su me odmah, nisu ostavljali prostora za diskusiju. Derali su se na mene: "Vi ste ubili Brunu! Kako je to bilo?" Bio sam u šoku i ne sjećam se što sam odgovarao.

Rekli ste da su vaši otmičari prema vama bili korektni. Što je po vašem sudu uzrok te korektnosti?

— Vjerojatno je da su oni istragu vodili i na drugim područjima i mjestima. Vrijeme je pokazivalo i potvrđivalo ono što sam ja izjavljivao. Kada su me pustili, bio sam siguran da sam oslobođen krivice.

Gdje su vas pustili? Kako ste stigli kući?

— Ostavili su me u Hercegovini u utorak kasno navečer. Bio je veliki snijeg. Ujutro me je policija iz Imotske krajine prebacila u Split.

Da li su sva pitanja koja su vam postavljali bila vezana samo za Bušića?

— Ne. Pitali su me što znam i o drugim ubojstvima. Za ubojstvo **Joze Miloša**, zatim za ubojstvo **Stjepana Đurekovića**. O tome sam znao samo što sam pročitao u novinama. Tada sam bio u Splitu. Pitali su me za još neka ubojstva za koja sam prvi put čuo.

O kome se radilo?

— Pitali su me za Josipa Senića; za **Bilandžića** i još neke.

Nakon vašeg nestanka otet je i Blagoje Zelić. Ima li njegova otmica veze s vašim slučajem?

— Što se Zelićeva nestanka tiče, za to prvi put čujem. Zapravo su me pitali o policiji. Svojedobno sam surađivao s tom službom, a on je bio načelnik operative za hrvatsku emigraciju. Ta suradnja je trajala između deset mjeseci i godine dana, od jeseni 1977. do jeseni 1978. Zelić je prvo kontaktirao s mojim ocem. Ja sam, naime, imao

problema i želio sam ići u inozemstvo. Dobio sam vizu za Australiju. Otac mi, međutim, nije bio zadovoljan. *"Ako odeš tako daleko, nećemo se nikad vidjeti"*, rekao je i dodao da ima prijatelja koji će mi pomoći napraviti reviziju procesa na sudu. Sa Zelićem sam se sastao u Trstu. U tom kontaktu mi je kazao da zna za moje probleme, da nisam kriv kako je sve to ispalo, da će on učiniti sve da se taj proces obnovi, ali, rekao je: *"da se slučajno nisi ogriješio o politiku Jugoslavije dok živiš vani, inače ti povratka nema"*. Isto mi je tako kazao da moram znati u kakvim se problemima nalazi domovina u odnosu na emigraciju. Postavljaju se mine u hotelima i na plažama, pale se šume, šalju eksplozivna pisma, otimaju avioni - te je moja dužnost da ga obavijestim o svemu što budem saznao kako bi se sve to spriječilo. Kazao mi je da s njime moram biti u stalnom kontaktu i da moram pokrivati grad u kojemu ću živjeti. To je bio Heilbronn, grad udaljen od Stuttgarta 50 kilometara.

Kako ste ostvarili prve kontakte sa Zelićem?

— Prvi smo se put našli u 11. ili 12. mjesecu 1977. u Münchenu. Poslao mi je telegram da dođem. Kad smo se sreli, kazao mi je daje kontaktirao glavnog tužitelja i predsjednika komiteta, te da će mi slučaj biti riješen. Ja sam mu tada rekao sve što sam u međuvremenu saznao. S kim živim, koga poznajem. To ga je posebno zanimalo. Zanimali su ga **Schwartz, Rogić, Toman** i drugi. Za njega je Rogić bio *terorist*, Schwartz *agent neke strane obavještajne službe*, Toman je bio *čovjek Stipe Bilandžića* koji je bio predsjednik neke hrvatske terorističke organizacije.

Kada, se Zelić počeo zanimati za Brunu Bušića?

— Već kod drugog ili trećeg kontakta. Prvi smo se put našli u Münchenu, drugi put u Pragu. Već tada mi je Bušić bio prikazan kao jedan od značajnih terorista. Takvim sam ga i zamišljao, kao čovjeka koji ima svoju vojsku, koji otima avione, koji je kao talijanski Al Capone. Zelić mijе tako govorio.

Vaše se ime izravno povezuje s ubojstvom Bušića. Kada ste s njim došli u kontakt?

— Čujte, o meni su novine pisale svašta. Jedna je novinarka pisala da sam tri i pol godine živio u Parizu s Brunom. Brunu sam samo jednom u životu vidio. To je bilo na francusko-njemačkoj granici kada je održan sastanak u vezi osnivanja nekog lista. Do tada sam o njemu mislio kao o teroristu. Međutim, spoznao sam tom prilikom da se radi o čovjeku kojem se ne može pripisati terorizam.

Teško mi je sada govoriti o svemu. Vidim sada da je svaka moja riječ možda nekome učinila nešto loše. Ali isto moram kazati da kod Zelića nisam primijetio da bi mogao izvršiti ubojstvo. To isto nije ni od mene tražio. Sve što sam činio, kao doušnik, činio sam iz namjere da zaštitim Jugoslaviju. Bio sam obmanut. Vjerujte mi da sam imalo kriv za Bušićevu smrt, ne bih s vama ovdje razgovarao, već bih vjerojatno bio dva metra ispod zemlje negdje oko Kupresa, kamo su me, pretpostavljam odveli.

Vaše prisustvo na sahrani Bušića gdje ste razgovarali s Jozom Milošem, izazvalo je sumnju da ste izravno umiješani u ubojstvo?

— A zašto ne bih išao na sprovod? Kad smo dobili obavijest što se dogodilo u Parizu, bilo nas je oko dvadeset u restoranu, odlučilo se ići na sahranu. Da me grizla savjest, ne bih išao. Što se nesretnog Miloša tiče, on, po mom mišljenju, s ubojstvom nema nikakve veze. Njemu se sve pakovalo.

Želite li kazati da je Udba igrala paralelnu igru, spremajući s jedne strane atentat, a s druge prokazivanje Vas i Miloša kao krivaca?

— Čujte, to je moje mišljenje. Tako ne mora biti. Ali ja sam zaista spoznao da su radili paralelno da prebace krivicu na Miloša.

Znate li tko je ubio Brunu Bušića?

— Ne znam. Iz kontakata sa Zelićem nisam imao nikakvih indici-ja o tome. Poslije su pričane razne priče. Spominjalo se desetak imena vezanih za ubojstvo. Od mog imena pa do Joze Miloša, Arkana, Zelića, pa do Schwartza.

U Zagrebu se nedavno, ubio jedan od bivših šefova Udbe. Možete li taj slučaj povezati s vašom i Zelićevom otmicom?

— Sigurno će biti još mnogo toga. Da li je to povezano sa mnom, odnosno s pokojnim Brunom, ne mogu reći. Iz tih struktura, osim Zelića, nikad nikoga nisam poznao. Ali potresa će sigurno biti. Oni koji su montirali optužnice i krivo sudili neće moći mirno spavati. To i zaslužuju. Ja sam im nasjeo i za to sam svih ovih trinaest godina platio kaznu. Mislim da će se uskoro saznati i ime ubojice pokojnog Bušića. Ja to nisam, kako su mi htjeli montirati.

Kako se nakon svega osjećate? Vaši iskazi možda će polučiti efekt lavine. Plašite li se stoga?

— Nakon svega, iako mi nije bilo lako, osjećam se opušteno. Sve što sam imao kazati, kazao sam. Bilo je vrlo neugodnih telefonskih poziva, pisama i prijetnji o likvidaciji. Što se straha tiče, ne plašim se više nikoga.

Sami vidite da se pomalo skrivam i to najviše od onih koji su kroz proteklih 13-14 godina skrivali sebe i svoja zlodjela iza mog imena. Moja bi smrt, mislili su, Hrvatskoj uskratila istinu, slučaj bi se zapečatio, a krivci bi bili sigurni. Tako sada neće biti. A neka sve bude pouka budućim pokoljenjima.

Iako priznaje daje sa Zelićem surađivao samo godinu dana, putovnica, prometna i vozačka dozvola izdane u Zagrebu, u doba kad se u Njemačkoj kretao u prestižnom društvu hrvatskih političkih emigranata, sugeriraju njegovu dvostruku igru.

Potcjenjivao je emigrante koje je pratio, a da je u razgovoru s policijskim istražiteljima i, kasnije novinarima, posve krivo proc-

jenjivao vlastitu poziciju i sudbinu hrvatskog naroda, svjedoči pismo upućeno generalu JNA Veljku Kadijeviću. Pismo pod naslovom Fašistički progoni u Hrvatskoj Kadijeviću je poslano iz Splita 30. srpnja 1990., a odnosi se na jedan novinski tekst, ali i na političku situaciju u Hrvatskoj nakon izbora. Gudelj piše:

Poštovani družo generale!

Ja sam Petar Gudelj, star 50 godina, poznati i veoma cijenjeni stručnjak u čitavoj Jugoslaviji. Ja sam ličnost iz priloženih novina, iz članka "Tko je ubio Bušića".

Članak je samo fašistička montaža, ni jedne činjenice nema, osim spomenutoga mojeg imena. Čitava moja mnogobrojna rodbina i porodica i hiljade radnika moje firme i još na hiljade poznanika i poslovnih partnera, naprosto je zanimalo pročitavši taj članak, i svi zajedno se pitamo: Da li je to moguće?

Jesu li na prostorima, koje još uvijek pokriva naša JNA i čiji ste vi general, mogući fašistički progoni? Da li se ovako nešto dozvoljava u bilo kojoj zemlji na svijetu?

Hrvatska fašistička vlada dovodi problematične ljude iz emigracije, dajući im ministarske fotelje, da bi radili scenarije, poput ovog inkriminiranog članka.

Fašistima se živ ne predajem! Za sve ono što slijedi već idućeg dana, punu odgovornost neka snosi fašističko rukovodstvo Hrvatske, kad se oni ne pridržavaju Ustava ni zakona, to i mene kao i ostale ne obavezuje.

Ja vam se ne obraćam za pomoć, nego vas molim da u ime desetak hiljada ljudi poduzmete bilo što za spas naše domovine Hrvatske i Jugoslavije.

Drugarski Vas pozdravljam Petar Gudelj

U vrijeme kad je cijela Hrvatska na nogama, u doba kada slavi izbornu pobjedu i navješćuje put u samostalnost, Gudelj moli Kadijevića da intervenira i "spasi domovinu mu Hrvatsku i Jugoslaviju".

SLUČAJ BLAGOJA ZELIĆA

- ŠTO JE PREŠUTIO?

Blagoje Zelić, rođen 18. ožujka 1929. u Žegaru, općina Obrovac, Srbin po nacionalnosti, policijsku karijeru zaočeo je kao pozornik u Obrovcu, da bi brzo napredovao do inspektora Ozne, a karijeru završio na mjestu načelnika operativne Službe državne sigurnosti Split. Dvojica braće bili su mu visoki oficiri JNA, što mu je omogućivalo nesmetan uspon u hijerarhiji tajne policije. Nestao je krajem prosinca 1991., a mjesec dana kasnije neočekivano se pojavio u Policijskoj stanici Imotski. Slučaj je posve istovjetan sa slučajem Petra Gudelja.

Nestanak Blagoja Zelića uslijedio je nakon izjava Petra Gudelja, u kojima je optužio svog bivšeg poslodavca kao važnog svjedoka, ali i sudionika ubojstva Brune Bušića.

Zelić je iz obiteljske kuće u Kaštelima nestao između Božića i Nove Godine, 29. prosinca 1991. Evo kako je taj događaj opisala njegova supruga Ivanka:

"Kritične prigode nalazila sam se u dnevnom boravku naše obiteljske kuće u Kaštel Štafiliću. Gledala sam televiziju i zaspala, tako da uopće nisam čula zvono na vratima. Jedino sam čula mog sina kako razgovara s nekima, ne želeći mi otvoriti vrata. Kazali su da su iz policije. Bilo je oko jedan sat poslije ponoći, pa mi je bilo čudno šta će policija u to doba pred našom kućom. Razgovor je probudio i moju kći i supruga Blagoja.

Osjećajući da bi moglo biti incidenta moj muž Blagoje uzeo je lovačku pušku, ali mislim da nije bila nabijena. Nevjesta, koja je bila trudna, nalazila se na gornjem katu kuće. Mi smo stajali u dnevnom boravku kad je netko podigao roletu, razbio prozor i upao u kuću. Ubrzo su u dnevni boravak upala trojica uniformiranih muškaraca, a četvrti koji je također bio odjeven u maskirnu uniformu i preko lica navučenu potkapu, ostao je na ulaznim vratima dnevnog boravka. Napominjem da to nisu glavna ulazna vrata kuće, nego ona s terase.

Trojica koja su upala u sobu nisu bili maskirani po licu pa sam ih mogla dobro vidjeti. Muškarac je bio srednjeg rasta, imao je dječije lice, sa špicatom bradom. Po mojoj procjeni imao je od 25 do 30 godina. Druga dvojica bila su u maskirnim uniformama. Jedan je bio visoki, širokog lica. Na glavi je imao kapu, mislim da je bio smeđ. Bili su naoružani puškama, ali kako se ne razumijem u oružje, ne znam koje su vrste. Trećeg se slabije sjećam. Bila sam uzbuđena i vikala da mi ostave muža. Naime, kad su utvrdili daje moj suprug Blagoje Zelić osoba koju traže, kazali su da ga hapse jer je za njim raspisana međunarodna tjeratica za ubojstvo.

Blagoje se opirao govoreći da on s tim nema nikakve veze, ali su mu ti ljudi zapovjedili da mora s njima. Meni ništa nije bilo jasno, nisam znala gdje moj suprug mora ići, a nepoznati su odgovorili da ide ondje gdje je prije radio, a zatim u Zagreb. Kako smo se i ja i moja kći i sin opirali uhićenju mog supruga Blagoja, nepoznati su zamahnuli prema nama kundacima, ali nikoga nisu udarili. Priznajem da su bili korektni prema nama. Nikoga nisu udarili, ništa nisu dirali, ništa nisu oštetili, niti su šta odnijeli sa sobom. Moj suprug je pitao može li ponijeti lijekove sa sobom pa su mu dozvolili da ih uzme.

Prije nego su otišli i odveli Blagoja, kazali su mi da nas mogu pobiti, jer da imaju ovlaštenja pucati u slučaju pružanja otpora, te da za našu smrt nikome neće odgovarati.

Sjećam se da su ispred kuće bila dva auta, jedan ispred ulaza, a drugi malo dalje u Šumici. Moja kći je inzistirala da i ona ide s ocem, ali joj nisu dopustili kazavši da nema mjesta u autu. Kasnije sam od susjede saznala da je bio još jedan automobil koji je stajao s druge strane kuće, vjerojatno osiguravajući prostor sa stražnje strane.

Suprug se vratio kući nakon 37 dana. Bio je u teškom psihičkom stanju."

Njen sin Nenad preciznije se sjeća detalja te večeri: "Otac stanuje u prizemlju, a ja sa suprugom na katu. Otac je spavao, a majka u kuhinji nešto radila. Mislim da je pekla kolače za Novu godinu. Sestra je spavala, a ja sam s rođakom Joškom Popadićem gledao televiziju. Supruga, koja je u drugom stanju, također je spavala. Rođak Joško je nešto prije

jedan sat otišao kući. Nekoliko minuta kasnije čuo sam zvono na ulaznim vratima, pa sam pomislio da se Joško vratio jer je nešto zaboravio. Kroz balkonska vrata vidio sam bijeli Golf, starijeg tipa, baš ispred naših vrata, i nekolicinu policajaca u maskirnim odijelima. Primjetili su me na balkonu i odmah kazali da su iz policije i da im otvorim, u protivnom će pucati. Spustio sam se u prizemlje i tu zatekao majku i oca i sestru. Nisam htio otvoriti vrata već sam uzeo telefon htijući provjeriti je li policija poslala nekoga da uredjuje u našoj kući, ali nikako nisam mogao dobiti njihov broj. U to su trojica muškaraca razbili prozor na terasi i kroz razbijeni prozor ušli u dnevni boravak. Sva trojica su bili u maskirnim odorama, nitko nije imao sakriveno lice i sva trojica su bili naoružani. Jedan je imao automatsku pušku, jedan škorpion, a onaj glavni pištolj i radio stanicu. Čim su ušli unutra oca su izbili lovačku pušku iz ruku, a zatim kazali da su iz policije i da mora poći s njima.

Moja majka bila je prilično uznemirena zbog odvođenja oca pa su mi kazali da je smirim, inače bi mogli pucati. Pokušao sam dohvatiti telefon kako bih provjerio u policiji ima li kakav nalog za odvođenje oca, ali mi je jedan od njih izbio telefon iz ruke. Otac je, na kraju, pristao poći s njima te su ga odveli."

Nakon povratka iz tridesetsedmodnevnog zatočeništva, Blagoja Zelića u bolesničkoj sobi splitskih Firula, saslušao je istražni sudac Okružnog suda u Splitu. Zelić je ispričao:

"Kad su ušli u kuću u ruci sam imao lovačku pušku, ali mi ju je jedan od napadača izbio iz ruke. Ti su ljudi, mislim, bili odjeveni u maskirne uniforme. Predstavili su se kao policija i pitali me jesam li Blagoje Zelić? Kad sam im potvrdio, rekli su mi da moram poći s njima.

Nisu imali nikakav nalog ili rješenje za lišavanje slobode. Zatražio sam ih da se odjenem i uzmem lijekove, jer sam dijabetičar i moram svakodnevno uzimati lijekove. Tu su bili prisutni moja žena, sin i kći, te nevjesta. Sjećam se da su neki bili maskirani, a neki nisu. Nakon što sam se obukao, oni su me odveli.

Ispred automobila su mi stavili lisice na ruke i čim sam sjeo u auto-

mobil navukli su mi na glavu potkapu, tako da ništa nisam mogao vidjeti. Inače, svi su bili naoružani vatrenim oružjem.

Nakon nekoliko sati vožnje, prema mojoj procjeni, tijekom noći smo došli pred jednu kuću, ali ne znam u kojem predjelu. Zatim su me smjestili u jednu prostoriju, koja je najvjerojatnije bila u prizemlju kuće. Radilo se o prostoriji dimenzija tri puta tri metra. U toj prostoriji bio je uski krevet na kotačima, sjedalica i stolić, stalno je gorjelo svjetlo, a prozor je bio stalno zamračen, tako da sam izgubio pojam o vremenu. Nisam znao je li dan ili noć, a nikad nisam znao koliko je sati niti se mogao orijentirati koliko sam dana tu proveo. Kad god bih nešto upitao o vremenu, nisu htjeli o tome govoriti.

Cijelo to vrijeme bio sam vezan na način da su mi lisice bile na nogama i rukama, a ruke su mi bile vezane uglavnom na leđima. Od lisica sam zadobio rane na zglobovima ruku i nogu."

Policija je pokušala ući u trag Zeliću, no zbog "meke" granice prema Hercegovini, ali i angažiranosti policijskih snaga u obrani Hrvatske, otmičari isprva nisu otkriveni. Međutim, nakon uhićenje dvojice osumnjičenih, obitelj Blagoja Zelića nije prepoznala niti jednog od njih. U policijskom notesu je zabilježen iskaz Jure L., za koga će se kasnije ustanoviti daje imao krivotvorenu putovnicu i da je riječ o posve drugoj osobi:

"U SR Njemačkoj sam boravio od svibnja 1970. U emigraciji sam bio član Hrvatskog narodnog vijeća, zatim Ujedinjenih Hrvata Evrope te organizacije Hrvatskog državotvornog pokreta. U Hrvatsku sam došao pred Božić godine 1991., da bih se borio za slobodu nezavisne Hrvatske. Kad sam došao u Široki Brijeg, u hotelu 'Park' sreo sam veći broj svojih poznanika iz SR Njemačke, među kojima je bilo i dosta emigranata. Tu sam upoznao i Antu Grbavca iz Čitluka, kojega nisam otprije poznao. U razgovoru s Antom on mi je kazao da bi trebalo izvesti akciju hvatanja jednog čovjeka koji je ubijao Hrvate.

U akciji je sudjelovalo ukupno šest osoba. Mi smo tim mladićima objasnili o čemu se radi i što treba učiniti. Meni je Grbavac kazao da je već

ranije uhićen Petar Gudelj koji je dao određene podatke o Zeliću, a vezane za ubojstvo Brune Bušića.

Bruno Bušić je iz moga kraja. Osobno ga nisam poznao, ali sam se s njim dopisivao. Otmicu su izveli mladići koje sam spomenuo, a u tijeku akcije na sebi su imali maskirne uniforme i potkape s otvorima za oči i usta. Nakon otmice Blagoja Zelića, s dva vozila otišli smo u pravcu Posušja te smo u tijeku noći stigli u jednu kuću između Posušja i Duvna.

Tu smo se zadržali otprilike četiri tjedna i za to vrijeme ispitivali Zelića. Uglavnom ga je ispitivao Grbavac, a s obzirom da sam poznao prilike u emigraciji, katkad sam i ja prisustvovao ispitivanju. Osim što je vlastoručno pisao izjave, Zelić je i sniman, i to na magnetofonsku kasetu te videokamerom.

Kad me pitate za podatke o osobama koje su sudjelovale u akciji, mogu kazati da ih poznajem samo po imenima. Znam da su se zvali *Jure, Ante, Šime, Ičo*. Možda su im to prava imena, a možda i nadimci, nisam siguran. Mladići su imali "kalašnjikove" i pištolje s odgovarajućim streljivom."

Jedan od njih ovako je opisao pripreme i tijek akcije: "Pronađen je suradnik u krugu Zelićevih znanaca, preko kojega se moglo prilično precizno pratiti njegovo kretanje, pa nam je 28. prosinca 1991. dojavio da se Zelić nalazi u Kaštel Štafiliću i da će tu provesti novogodišnje praznike. Odlučeno je da ga se uhiti iste noći.

Prema suradnikovoj procjeni, Zelić se osjećao prilično bezbrižnim. Brzo je napravljen plan i besprijekorno je izvršen. Akcija uhićenja izvedena je s dva automobila, u kojima su se nalazile po tri osobe.

Kako i nakon višestrukih poziva da otvori ulazna vrata nitko iz obitelji nije reagirao, a zbog potrebe da se akcija izvede hitro, odlučeno je da se u zgradu prodre kroz prozor na balkonu prvoga kata. Podignute su rolete, čizmama razbijena prozorska stakla - i dvije osobe su ušle u kuću, gdje su zatekle Zelića s uperenom lovačkom puškom, koja mu je oduzeta prije nego što ju je stigao upotrijebiti. Pored njega u kući su se nalazili njegova žena, sin i kći, svi u histeričnom stanju. Zelić se najprije opirao, ali,

kad mu je priopćeno da ga se hapsi po nalogu francuske sekcije Interpola, njegovo ponašanje se naglo promijenilo i zatražio je da mu se dopusti da se obuče, jer se nalazio u pidžami. To mu je dopušteno, kao i da sa sobom ponese naočale za čitanje i pet vrsta tableta."

O tijeku ispitivanja Blagoja Zelića drugi svjedok priča:
"Zelić je najprije bio drzak i odbojan, a onda je pristao na suradnju, pa je, po našoj procjeni, dao istinite izjave. Bilo mu je obećano da će biti pušten na slobodu ako bude surađivao. Obećanje je i održano, jer je, nakon što je ispitan i nakon što je dao pismene izjave, pušten na slobodu. Ostavljen je u Imotskom.

Tijekom ispitivanja koje je trajalo, kako sam već rekao, tri do četiri tjedna, imao je normalan tretman, jedino što je stalno bio pod stražom. Što se tiče prehrane, hranio se kao i mi, a mi smo mu nabavljah' i tablete koje su mu bile potrebne.

U akciju o kojoj je riječ upustio sam se iz domoljubnih razloga. Naime, akcija je izvedena da bi se ubrzali postupci prema osobama koje su djelovale protiv Hrvata u emigraciji te da bi se došlo do podataka o osobama koje su na taj način postupale, kako te osobe ne bi mogle preuzeti određene funkcije u hrvatskoj državi, one od vitalnoga značenja za državu.

Ante mi je kazao da će materijale o ispitivanju Zelića dostaviti na određeno značajno mjesto, ali ne znam je li to učinio. U svakom slučaju, materijali su umnoženi u tri primjerka, od kojih je jedan bio kod mene, a mislim da se radilo o jednom dijelu materijala. Inače, taj materijal nisam gledao niti proučavao."

Kao zarobljenik vezan u lisičine, koje je i sam nekada vezao drugima, Blagoje Zelić tretman i ispitivanje gleda s druge pozicije:

"Cijelo vrijeme ispitivanja nisu mi dopuštali leći, nego mi je bilo dopušteno samo sjediti na stolici, tako da sam spavao naslonjen na stolić. Jedino se sjećam da mi je jedan od čuvara nekoliko puta dopustio da legnem i odspavam nekoliko sati. Do prostorije u kojoj sam se nalazio bio je nužnik, tako da sam mogao odlaziti na nuždu, pa su mi, kad bih išao u nužnik

oslobodili ruke.

Što se tiče hrane, to nije bilo ujednačeno. Bilo je dana kad bih dobio samo malo kruha i sira, pa onda jedno duže razdoblje ne bih dobio ništa. Po mojoj procjeni, dva do tri dana. Onda bi mi donijeli pola teleće glave, od koje bih pojeo samo malo, jer nisam mogao jesti, a nakon toga bih ponovno nekoliko dana bio bez hrane, da bih ponovno dobio kruha, sira, salame. Što se tiče vode, tu nije bilo ograničenja. Mogao sam piti koliko sam želio.

Ljudi, koji su me držali u toj prostoriji, često su me ispitivali u vezi raznih ubojstava. Posebno ih je zanimala smrt Brune Bušića kao i druga ubojstva u inozemstvu. Ispitivali su me u vezi moje službe prije umirovljenja, a umirovljen sam 1988. godine sa mjesta načelnika operativnoga odjela. Svi koji su dolazili u kontakt sa mnom bili su maskirani, osim jednoga i toga bih mogao prepoznati. One koji su bili maskirani ne bih mogao prepoznati. Međusobno su se oslovljavali konspirativnim imenima. Nije me uvijek ispitivala ista osoba, nego kako tko i kako kad. Napominjem da se prostorija u kojoj sam se nalazio nije grijala a kako je bio sječan, bilo je dosta hladno. Budući da su mi stalno ruke bile zavezane na leđima, to je bio oblik fizičkoga mučenja. Nadalje, nisu mi davali redovno lijekove protiv dijabetesa i visokoga tlaka, nego su mi ih davali svaki drugi dan, i to razmućene u pola čaše vode, tako da ne znam je li osim medicinskih preparata koje sam uzimao tu bilo još nekih drugih sredstava, pri čemu mislim na kemijska ili narkotična sredstva. Moje se zdravstveno stanje pogoršalo, tako da sam povremeno gubio prisebnost i orijentaciju."

Razmišljajući da bi svaki dan mogao biti posljednji, Zelić kaže da ipak nije želio govoriti istinu:

"Tim ljudima sam dao određene izjave. Mislim da nisam ništa vlastoručno pisao, ali sam neke papire potpisivao, no ništa od toga nisam prethodno pročitao, pa ne znam što sam zapravo potpisao, odnosno što je u tim izjavama napisano.

Doista sam mislio da će me ubiti, jer sam ih čuo da se međusobno razgovaraju o tome kako su dobili nalog s odobrenjem da me ubiju, kako

se trebam spremi, jer predstoji moja likvidacija, a zatim bi mi jedan od otmičara govorio da me ipak neće ubiti, neka ne gubim nadu, da ću se možda izvući, i slično. U to što su mi tada pričali doista sam tada vjerovao, jer sam bio u takvoj situaciji, pa ne bih mogao kazati je li se radilo o vrsti psihičke torture i pritiska ili su oni stvarno imali namjeru da me ubiju.

Premda nisam imao predstavu o vremenu, mislim ipak da su pojedinačna ispitivanja trajala oko 40 minuta. Po mojoj procjeni ispitivanje bi se ponavljalo u dva do tri navrata tijekom 24 sata i svako je trajalo četrdesetak minuta. Naravno, to su samo moje procjene o vremenu. Nisu mi rekli zbog čega su me oteli, nego su naglašavali da sam otet protuzakonito i da je moj život u njihovim rukama, pa me mogu ubiti kad god požele. Sjećam se kako su mi kazali da će mi suđenje biti redovno i civilizirano, ako im ispričam ono što žele čuti, no, ako ne kažem ono što žele čuti, da će me jednostavno likvidirati.

Ponajprije ih je zanimalo da im kažem sve o agenturi SDS-a, osobama koje su radile prije u SDS-u, koje su ostale i dalje u službi i ugrađene su u nove organe vlasti, o svim stranim agentima, posebice talijanskim i francuskim, za koje ja znam, zatim o likvidacijama zadnjih 25 godina u zemlji i inozemstvu, i slično.

Koliko se sjećam, nisu me snimali na magnetofon, odnosno nisam vidio nikakav mikrofon ili bilo što, osim u dva ili tri navrata, kad su me u prostoriji pored one u kojoj sam boravio snimali videokamerom, dakle, ton-ski i video. Pisaćega stroja u prostoriji u kojoj sam boravo i bio ispitivan nije bilo.

Kad me pitate o oslobođenju iz zatočeništva, rekao bih da su me jednoga jutra, tj. noći, još uvijek vezanoga ukrcali u koš kamiona. Sjećam se da je padala kišica. Odvezli su me do jedne kuće i rekli mi da otiđem prema njoj te čekam do jutra, a onda da pozovem nekoga od ukućana i da tratim da me odvedu u prvu policijsku stanicu. Rekli su mi da napravim onako kako mi je naređeno, jer će me u protivnom ubiti njihov snajperist. Doista sam otišao do te kuće i čekao do osam sati ujutro. Bilo je jako hladno, pa sam se skoro smrznuo, tako da u početku nisam mogao ni hodati.

Izašao sam na cestu. Naišle su jedna žena i djevojčica, pa sam ih

*upitao u kojemu se mjestu nalazim. Odgovorile su mi da sam u Vinjani-
ma Gornjima, a možda i Donjim, sad se dobro ne sjećam, i da do Imot-
skogoga ima sedam kilometara. Tu sam razdaljinu propješačio, zastajkujući
i odmarajući se nekoliko puta. Uspio sam doći do Imotskogoga. Tu sam
potražio moga poznanika, mesara Bilića, koji mi je pomogao. Taj mi je
boravak u Imotskom ostao u nejasnom sjećanju. Znam da sam nešto pojeo
kod Bilića i zatim bio u policijskoj stanici, a zatim došao kući u Kaštela,
no ne znam kako. Vjerojatno me je netko prebacio, ali se toga ne sjećam.*

*Po dolasku kući zapao sam u očajno psihičko stanje, pa mi nije poz-
nato zbog čega nisam odmah prebačen u bolnicu, nego tek nakon nekoliko
dana. O tome bi mogli više kazati moji ukućani, jer su oni o tome odlučiv-
ah'. Sada se nalazim u bolnici, mislim već petnaestak dana. Stanje mi je
dosad bilo dosta loše, kako fizičko tako i psihičko, nisam bio priseban i s
nikim nisam mogao razgovarati. Otprije nekoliko dana stanje se malo
popravilo", završio je svoj iskaz Blagoje Zelić u bolesničkoj postelji u
splitskoj bolnici.*

Premda su sudjelovali u vrlo zahtjevnom pothvatu, zanimljiva je spoznaja da se sudionici operacije nisu dobro poznavali. Gotovo ništa nisu znali jedan o drugome. Oslovljavali su se nadimcima, a zbog konspiracije i sigurnosti svi su nosili kape i maske, pa čak i kad su bili sami. Bili su svjesni da rade nešto protuzakonito, ali osjećaj da rade za dobrobit Hrvatke bio im je dovoljno opravdanje.

*"U kolovozu 1991. godine dobrovoljno sam se prijavio u Posebnu
jedinicu Hrvatske vojske", splitskoj policiji ispričao je mladi hrvatski rat-
nik. "Bio sam u kamp u obuku, a kasnije i stalno angažiran u toj jedini-
ci, gdje sam postao instruktor. Kroz kamp su prolazili mladići iz raznih
krajeva, pa tako i iz Ljubuškogoga, a ja sam se s jednim dijelom tih mladića
dobro upoznao i uspostavio s njima prijateljske odnose. Preko njih sam
upoznao čovjeka koji mi se predstavio kao Jure i kao emigrant. Bilo je to
u listopadu 1991. godine, a upoznao sam ga preko nekih mojih poznani-
ka. Kasnije sam shvatio da tom čovjeku nije pravo ime Jure nego Stanko.
A možda mu ni to nije pravo ime.*

U prosincu 1991. sam ga ponovno sreo. Tada me je upitao bi li sudjelovao u jednoj akciji za hrvatsku stvar. Kako sam spreman za Hrvatsku učiniti sve, s time sam se suglasio, ali mi on nije govorio o detaljima, nego mi je kazao da će mi detaljne instrukcije i obavijesti dati neposredno pred akciju. Iza Božića me ponovno pitao o tome i dao sam pristanak.

U Kaštela smo se dovezli oko 22,30 sati u dva osobna automobila marke "Golf", oba bijele boje, jedan s mostarskim tablicama, a drugi s plavom milicijskom tablicom. Ukupno nas je bilo šestorica, od kojih su trojica osiguravala okolni teren, a nas trojica (Jure, jedan momak i ja) smo došli do vrata Zelićeve kuće i pozvonili na vrata. Jure je pokušao uvjeriti Zelićevoga sina da je hitno i da mora otvoriti vrata, ali u tome nije imao uspjeha. Popeli smo se na balkon, razbili staklo na balkonskim vratima i prodrli u kuću. Sjećam se da je Zelić imao lovačku pušku, ali ja sam mu je svojom puškom izbio iz ruku, tako da nije došlo do vatre.

Zeliću smo nabili lisice na ruke, posjeli ga u automobil i otišli u neku planinsku kuću. Automobil je vozio mladić kojega ne poznajem. Zelića smo smjestili u kuću, a mi sudionici akcije imah' smo zadatak čuvati ga, pa smo se mijenjali, tako da ga je svaki čuvao u dva navrata dnevno po četiri sata.

*Tu smo se zadržali nešto više od mjesec dana, u tijeku kojega su Zelića ispitivali Jure, odnosno, kako sam kasnije saznao, Stanko, i još jedan čovjek kojega ne poznajem, čak ni po izgledu, jer, kad bi taj čovjek dolazio, mi bismo preko radio postaje bili izviješteni da se sklonimo, što smo i učinili, tako da tog drugog koji je ispitivao Zelića nisam dobro uočio. Nisam upoznao niti one mladiće koji su zajedno sa mnom radili u akciji čuvanja Zelića, jer nam je bilo rečeno da se međusobno dobro ne upoznajemo i da nosimo potkape preko lica. Uočio sam samo jednog izrazito visokog mladića malo duže crne kose, a ne znam ništa o njemu, osim da su ga zvali **Crni**.*

*Bio je još jedan po imenu **Pero**, a on je bio plave kose i vrlo je malo pričao sa mnom. Sjećam se da je tu bio i jedan stariji čovjek koji je ondje boravio tjedan dana, star oko 50 godina, sijede kose i sa sijedom bradi-*

com. *Taj je čovjek slabo govorio hrvatski jezik. Sjećam se daję govorio kako je iz Australije, da bi kasnije kazao da je iz Amerike, i slično.*

Na čuvanju Zelića ostao sam nešto preko mjesec dana i već sam zahtijevao da idem kući, jer sam se morao javiti u jedinicu, s obzirom da sam dobio slobodno svega nekoliko dana. Poslije sam u novinama pročitao da je Blagoje Zelić pušten kući."

Zelić je u mjesec i pol dana, koliko je bio utamničen, ipak morao "propjevati". Otmičarima je ispričao kako je funkcionirala mašinerija koja je sedamdesetih i osamdesetih godina radila na pripremanju i likvidaciji političkih protivnika jugoslavenskog režima, prvenstveno hrvatskih političkih emigranata.

Prema vlastitom priznanju, jedna od važnijih karika u pripremi Bušićeve likvidacije bio je upravo on - Blagoje Zelić. Ali on nije pucao. Otkrio je sve svoje nadređene, ali i podređene suradnike. Otkrio je njihov način rada, akcije koje su planirane, ali i one koje su realizirane.

Što se tiče plana o Bušićevoj likvidaciji, Zelić je priznao kako je sudjelovao u razgovorima u Zagrebu kada je u vrhu hrvatske Službe državne sigurnosti, prema instrukcijama iz Beograda, razmatrana potreba da se likvidira po njima najopasniji Hrvat u dijaspori. Priznao je da je sudjelovao od samog početka u pripremanju i u realizaciji Bušićeve likvidacije. Priznao je i svoju nazočnost u Parizu 16. listopada 1978.

Zelić je naveo i ime čovjeka koji je pripreman da ubije Bušića. Nije kazao da je on pucao, nego se vješto izvlačio: *"On je poslan da ubije jer je bio najsposobniji."*

Tko su bili njegovi otmičari i što se njome zapravo željelo postići? Čija je ideja bila Gudeljeva i Zelićeva otmica, tko je obavio pripreme radnje i osigurao logističku potporu?

Jedan otmičar će priznati daję sve rađeno u najboljoj namjeri i u interesu Hrvatske. Postojala je, dakle, jedna mala organizacija

koja je, pod svaku cijenu željela istražiti okolnosti Bušićeve pogibije, ne osvrćući se na zakone, pravne regule i postojanje državnih tijela zaduženih za taj slučaj.

Na pitanje zašto otmica, zašto ne legalan način, otmičari Gudelja i Zelića su odgovarali: *"Moguće je da smo formalno prekršili zakon i neke postulate pravne države, ah', s druge strane, upravo smo tu državu htjeli natjerati da funkcionira kao pravna država i za one koji su vršili ubojstva za vrijeme Jugoslavije. S krvnicima i tamničarima vlastitoga naroda ne možemo graditi modernu Hrvatsku."*

Htjeli su, po njihovim riječima, prisiliti državne institucije da ubrzaju istragu oko Bušićeva ubojstva jer su mnogi svjedoci počeli nestajati ili su ulazili u fazu totalnog zaborava, ali su, isto tako, željeli imati i neku vrstu nadzora nad istragom. Sumnjali su da će na tom "ispitu" državni organi zakazati, jer u njima još uvijek "igraju" i dijelovi stare mašinerije, koji su svojedobno bili i sami umiješani u mnoge likvidacije, a još uvijek drže bitne pozicije u sustavu vlasti.

Zainteresirani za otkrivanje Bušićevog ubojice svjedoče da su unutar sustava nailazili na preveliki otpor, pa su morali zaigrati na kartu "kaubojštine", provesti istragu na "crno" sve dok nisu osjetili da su naišli na pravi trag. Kad su iscijedili obavijesti iz Gudelja i Zelića, pustili su ih na slobodu, a istraga, za koju je interes pokazivala cjelokupna hrvatska javnost, ponovo je vraćena u pravne okvire.

Osumnjičeni za otmicu Zelića i Gudelja su uhićeni, provedena je istraga, ali bez opipljivih rezultata. Materijalnih dokaza da su oni sudjelovali u otmici nije bilo, a samo njihovi iskazi bili su nedovoljni.

Premda su vjerovali da mogu prepoznati bar jednog osumnjičenog za otmicu njihovog supruga i oca, članovi obitelji Zelić nisu mogli potvrditi da se među sumnjivcima nalazi osoba koja je te prosinačke noći upala u njihovu obiteljsku kuću, vezala i u nepoznato odvela Blagoja Zelića.

Nakon neuspješnog prepoznavanja, osumnjičeni za otmicu pušteni su na slobodu, a istraga je obustavljena. Iz svega toga ne može se zaključiti jesu li osumnjičeni bili pravi sumljivci ili su podmetnuti da bi istragu usmjerili u krivom pravcu, ili se radi o nečem sasvim trećem.

Godinu dana poslije, 21. prosinca 1992., Zelić se našao pred istražnim sucem Okružnog suda u Zagrebu, odgovarajući, detaljno i precizno, na sva njegova pitanja: *"U organima unutarnjih poslova radio sam formalno od '45. godine pa sve do umirovljenja u siječnju 1988. iako sam praktički počeo raditi za tu službu 1944. godine kada je oslobođen Šibenik. U tom dugom periodu radio sam različite poslove, od pozornika do načelnika Odjela za operativne poslove u tadašnjem Centru Službe državne sigurnosti Split.*

Prisjećam se da sam u vrijeme Bušićevog ubojstva imao oko 95 posto mladog kadra koji je imao staž između jedne i jedne i pol godine, jer je normalnim putem došlo do umirovljenja starije grupe operativaca. Bili smo organizirani po odjelima: prvi odjel, ili prva linija, kako smo ga zvali, bavio se kontraobavještajnim radom, druga linija emigracijom, treća linija unutarnjom problematikom. U to je vrijeme načelnik drugoga odjela ili druge uprave, u ondašnjem SDB-u u Beogradu bio Stanko Čolak.

Bruno Bušić nije bio u obradi splitskog centra, jer je dulje vrijeme živio izvan ovoga područja, te smatram da je formalno obradu ovoga slučaja vodio zagrebački centar. Poznato mi je da dosje Brune Bušića nije vođen u Splitu. Međutim, mislim da je postojala nekakva direktiva, a do koje je dolazilo na sastancima o praćenju aktivnosti emigracije, na razini načelnika centara ili načelnika operativa centara da se pojedine obrade nastoje intenzivnije pratiti od svih centara, bez obzira na to koji centar vodi obradu u odnosu na pojedinog emigranta.

Povodom takvih instrukcija svi su se centri putem svojih suradnika, koje su operativci imali na vezi, aktivirali na prikupljanju podataka u odnosu na pojedinog emigranta, koji bi bio po procjeni izuzetno važan. Takav je svakako bio i Bruno Bušić.

Takve direktive su u većini slučajeva dolazile iz Beograda koji je primao izvještaje suradnika svih centara u tadašnjim republikama, na temelju čega je usmjeravana cjelokupna mreža Službe. Mislim da je takav slučaj bio i u odnosu prema Bruni Bušiću i nizu drugih emigranata za koje je Udba procijenila da su opasni emigranti, teroristi ili nešto slično.

*Pretpostavljam da je upravo u okviru takve inicijative i Centar Split na preporuku **Ivana Ercega**, tada umirovljenog sekretara SUP-a Imotski, išao vrbovati Petra Gudelja, koji se nalazio u Njemačkoj. Do toga je došlo na taj način što je Ivan Erceg raspolagao podatkom da se Petar Gudelj nalazi u inozemstvu kamo je pobjegao jer je bio osuđen za privredni kriminal, a njegov otac Dane obraćao se Ercegu s molbom da mu Udba oslobodi sina i vrati ga kući jer daje predrastično suđen.*

*Zaključili smo da je Gudelj pogodna osoba za vrbovanje za rad u emigraciji. Objasnio sam Ercegu da on kao dojučerašnji načelnik SUP-a zna kako mi nikoga ne možemo osloboditi, ali da ćemo razgovarati s okružnim tužiteljem, što sam i učinio. Obavio sam razgovor sa sada pokojnim **Brankom Tolićem** te mu objasnio da je naša služba zainteresirana za Petra Gudelja, a ovaj je iznio svoje mišljenje da se sjeća tog suđenja te da misli kako je Gudelj prestrogo suđen, pa da ne bi imao ništa protiv da se eventualno prilikom njegova povratka u zemlju ponovi postupak.*

Osobno sam otputovao u München s ocem Petra Gudelja, koji me tamo upoznao s njim, tj. sa svojim sinom, te je veza uspostavljena. Petar Gudelj je bio pametan čovjek, koji je odmah pročitao što naša služba želi, te mi je priopćio da je Bruno Bušić aktivan u emigraciji i da uživa veliko povjerenje i ugled, te da nema problema da mu se približi i ostvari s njim kontakte, koji bi nam mogli kasnije biti od koristi.

Rekao sam da nam je interesantno pratiti aktivnost Brune Bušića, gdje i s kim održava sastanke, tim više što smo raspolagali nekim podacima o tome kako mu engleska služba svakih deset do petnaest dana mijenja stan. Taj je podatak brinuo našu Službu, navodeći nas na zaključak da je on mnogo opasniji nego što bi se dalo zaključiti prema našim operativnim podacima."

RAZGOLIĆAVANJE "PITAGORE"

Blagoje Zelić, (koji je preminuo u ljeto 1999.), otmičarima je prvi put spomenuo ime **Vinka Sindičića** kao atentatora poslanog u Pariz da likvidira Bušića. Sindičić je u Škotskoj osuđen zbog atentata na **Nikolu Štedula**. Hrvatskoj je izručen nakon dvije trećine odslužene kazne na Britanskom otoku.

Zahtjev za provođenjem istrage podignut je u veljači 1993. Sindičićevo ime povezivalo se s izvršenjem ubojstava istaknutih hrvatskih političkih emigranata, koja je izveo po nalogu jugoslavenske tajne policije, primjerice, ubojstva **Josipa Senića**, članka "Hrvatskoga revolucionarnog bratstva", **dr. Branka Jelića**, **Stjepana Ševe** i njegove obitelji i još nekih. Hrvatska je Sindičićevo izručenje tražila samo zbog ubojstva Brune Bušića i u okviru ekstradicijskog ugovora morat će se voditi i postupak. Sudit mu se može samo za Bušićevo ubojstvo.

Potkraj rujna 1993. tadašnji istražni sudac zagrebačkog Županijskog suda Božidar Jovanović i Nika Pintar, zamjenica županijskog državnog odvjetnika, putovali su u Perth u Škotsku radi ispitivanja okrivljenog Sindičića. Sud je već tada raspolagao zapisnikom o očevidu pariške policije s provedenom balističkom ekspertizom.

Izručenje Udbina agenta osumnjičenog za ubojstvo najpoznatijeg političkog emigranta vjerojatno je bila jedna od najtajnijih operacija hrvatskoga Interpola. Bez ikakve najave u medijima predstavnici Interpola MUP-a RH otputovali su u London zrakoplovom "British Airwaysa". Dočekali su ih predstavnici engleske policije s kojima su dogovorili tijek primopredaje.

Sindičića je iz Edinburga u London zrakoplovom dovezla engleska policija, a nakon uobičajene provjere identiteta i potpisivanja zapisnika o primopredaji zatvorenika, u Zagreb je prevezen zrakoplovom "Croatia Airlinesa". U cijeloj akciji izručenja ni policija ni hrvatsko veleposlanstvo u Londonu nisu, zbog sigurnosnih

razloga, javnosti odavali pojedinosti Sindičićeva transfera u Hrvatsku.

Engleski novinari izručenje Sindičića nisu smatrali zanimljivim pa se u dnevnom tisku na Otoku nije pojavila nijedna vijest o tajnoj akciji britanskoga i hrvatskog Interpola.

TKO JE VINKO SINDIČIĆ?

Rođen je 29. rujna 1943. u Staroj Baškoj na Krku. Završivši osnovnu i tri razreda konobarske škole, zaposlio se na Jadrolinijinu brodu "Dalmacija", a 1964. suđen je zbog pokušaja bijega preko granice bez putovnice. Poslije ipak uspijeva legalno otići u Italiju. Oslobođen je služenja vojske. U Udbinim se arhivima prvi put spominje godine 1966. u bilješki tadašnjeg starijeg vodnika JNA Šime Fabrisa. Te godine pristupio je "Hrvatskom narodnom odboru", na čijem je čelu bio dr. Branko Jelić, a to vrijeme poklapa se s pokušajima atentata na dr. Jelića, koji je od posljedica atentata i umro u bolnici.

Vinko Sindičić - konspirativnih imena "Mišo" i "Pitagora", ili "Crveni 007" kako su ga prozvali engleski mediji, u zatvoru u škotskom gradu Perthu proveo je deset godina zbog pokušaja ubojstva istaknutog hrvatskog političkog emigranta Nikole Štedula. To se dogodilo 20. listopada 1988. u škotskom gradiću Kirkcaldyju, gdje je na ulici Sindičić u Štedula ispalio osam hitaca. Odao ga je registracijski broj automobila unajmljenog na londonskom Heathrowu, koji je zapisao lokalni poštari Eric Martin.

Kad je već bio u zrakoplovu kojim se trebao vratiti u Jugoslaviju zajedno s navijačima "Crvene zvezde", predvođenim ratnim zločincem **Željkom Ražnjatovićem Arkanom**, Sindičić je (pod pseudonimom Rudolf Lehotsky) izveden iz zrakoplova. Osuđen je na 15 godina zatvora, a presudu je dočekao sa smiješkom. Nakon

što se 22. listopada 1998. navršilo deset godina njegova boravka u zatvoru, ispunio se uvjet da ga nakon dvije trećine izdržane kazne puste na slobodu. Sindičić povodom zahtjeva za izručenje izjavljuje: *"S nestrpljenjem očekujem povratak u Hrvatsku!"*

Spis o ubojstvu Brune Bušića koji je otvoren još 1991. ušao je završnu fazu. Podatci iz tog spisa samo su djelomice dospjeli u javnost koja, nakon zahtjeva za provođenjem istrage, s velikim zanimanjem iščekuje što će o ubojstvu Brune Bušića reći Sindičić kojega za ubojstvo terete njegovi suradnici i nalogodavci.

"U dosadašnjem tijeku postupka utvrđeno je da je Sindičić dugogodišnji suradnik Udbe i da je po nalogu i u organizaciji te službe izvršio zločin", stoji u zahtjevu za provođenje istrage koji je sastavila Nika Pinter, zamjenica okružnog državnog odvjetnika. *"Saslušani su brojni djelatnici bivše Službe državne sigurnosti koji su imali mnogo saznanja o svim događajima. Oni su u svojim iskazima potkrijepili tvrdnju da je Vinko Sindičić u organizaciji Udbe ubio Brunu Bušića",* objasnila je odvjetnica Nika Pinter i dodala da su dragocjeni podaci koji rasvjetljavaju ubojstvo dobiveni od francuskih vlasti.

U drugom dijelu zahtjeva za provođenje istrage precizira se i koji su bivši djelatnici Službe za državnu sigurnost saslušavani o okolnostima ubojstva Bušića. Između njih su neki ljudi koji su prije poznatog filma o Bušiću dovođeni u vezu s njegovom smrću. Saslušavani su i neki ljudi iz tadašnje riječke Službe državne sigurnosti. Među njima su i bivši Udbini agenti i čelnici poput Blagoja Zelića, Ivana Cetinića, Jerka Dragina, Ivana Lasića-Gorankića, Marina Modrića, Petra Josipovića i drugih čija imena nisu bila dostupna javnosti.

Ondašnji državni odvjetnik **Stjepan Herceg** u izjavi za novinare o Sindičiću je rekao da je patološki plaćeni ubojica, naglašavajući da je, za posjeta zatvoru u škotskom Perthu, Sindičić odbio razgovor, pogrdno govoreći o Hrvatskoj, a bio je spreman i silom onemogućiti dolazak pred predstavnike hrvatskoga pravosuđa.

HRVATSKI INTERPOL DOVODI SINDIČIĆA U ZAGREB

○ izručenju Sindičića državni odvjetnik Stjepan Herceg u veljači 1993. novinarima je objasnio: *"Skupili smo i više nego dovoljno argumenata na osnovu kojih opravdano sumnjamo da je poznatog Hrvata, Brunu Bušića, novinara i pjesnika u Parizu, po nalogu Službe državne sigurnosti bivše Jugoslavije, 1978. godine ubio Riječanin Vinko Sindičić. Infiltrirao se u emigrantske krugove predstavljajući se kao hrvatski domoljub, a u stvari je bio plaćeni ubojica. Postoje sumnje da je Sindičić izvršio još nekoliko sličnih ubojstava u organizaciji i po nalogu Udbe, ali to zasad nije istraženo."*

Odgovarajući na pitanja novinara, državni odvjetnik Herceg je rekao da je riječki dio tadašnje Udbe imao znatnog udjela u organiziranju Bušićeva ubojstva, jer je Sindičić pripadao tom ogranku službe i mnoge su stvari razumljivo morale biti s tim povezane:

"Bušić je znao da je njegovo ubojstvo planirano. Jedan poznanik ga je čak upozorio da je tog dana stigao ubojica iz Jugoslavije i rekao mu da se čuva. Primio je to na znanje, ali je bio svjestan da ništa ne može učiniti. Osim toga, njegova borba bila je za njega važnija od svega. Takoreći svake noći mijenjao je stanove i prebivališta. Ni mnogi Hrvati iz njegova kruga nisu znali gdje boravi. Međutim, teško, zapravo nemoguće se bilo stalno uspješno kriti. Protiv njega je bila cijela moćna organizacija. Sindičić naravno u toj, kao i mnogim drugim "operacijama", nije bio sam, sve je pripremala cijela ekipa, a on je samo bio krajnji izvršilac", naglašavao je Herceg.

"Čovjek koji je Bušića upozorio da je stigao ubojica, nije iz redova Udbe. Preko nekih drugih ljudi koji su imali izvjesne kontakte s ljudima iz te službe saznao je za dolazak ubojice", glasio je odgovor na pitanje novinara da li je možda Udbe sama pronijela glas o pristiglom ubojici.

Herceg se osvrnuo i na film "Bruno Bušić - život, djelo i mučko ubojstvo" i na ljude koji su u filmu spominjani. Odgovoreno je da je već u filmu nagoviješteno da bi ubojica Brune Bušića mogao biti Vinko Sindičić, naglasivši da sadašnji postupak nema nikakve veze s filmom. *"Cilj ovog pravosudnog postupka je pred pravdu privesti Bušićevog ubojicu. Saznanja iz dosadašnje istrage daleko nadilaze ono što je u filmu rečeno. Osobe spominjane u filmu nisu predmet našeg razmišljanja niti aktivnosti."*

"Naglašavam", kazao je odvjetnik Herceg, "da cilj pravosudnih radnji nipošto nije progoniti vještice. Želi se samo utvrditi potpunu istinu o jednom strašnom zločinu. Bušić je osuđen na smrt i ubijen samo zato što je bio beskompromisan borac za nacionalno oslobođenje i zagovornik nacionalnog jedinstva hrvatskog naroda u domovini i inozemstvu."

Na pitanje koje su ključne činjenice što optužuju Sindičića, državni odvjetnik ponovno je spomenuo saznanja i svjedočenja ljudi iz bivše Udbe, a posebno je istakao materijale dobivene od francuskih tijela koji su četiri godine istraživali slučaj. Pištolj, obdukcijски i balistički nalaz, ekspertize francuskih stručnjaka, dokazi o boravku Sindičića tih dana u Parizu, kao i niz drugih činjenica - nekoliko je detalja koje je državni odvjetnik pobrojao među tragove na osnovu kojih se može rekonstruirati zločin.

Državni odvjetnik Herceg je novinarima pokazao oveću mapu koja je stigla iz Francuske i koja će, uz iskaze bivših djelatnika Udbe, biti ključna za rasvjetljavanje misterije ubojstva Brune Bušića.

"Bilo je ljudi koji su vidjeli ubojicu. Ne znamo da h bi ga danas mogli prepoznati, ali je sigurno da ga opisuju upravo onako kako Sindičić i izgleda. Kao jakog, zdepastog čovjeka, kratko ošišanog, sa specifičnom frizurom, što upravo odgovara Sindičićevoj. Uostalom, u službama sigurnosti postoje ljudi koji su imali mnoge detalje o naredbama i kretanjima, i to se sve uklapa u sumnje da je ubojica Sindičić", rekao je Herceg.

"Posredovanjem Instituta međunarodne pravne pomoći hrvatsko

Državno odvjetništvo je uspostavilo kontakt sa Sindičićem u zatvoru u Škotskoj, prenoseći mu činjenice za koje se tereti. Preko hrvatske ambasade u Londonu odgovorio je da pristaje na saslušanje. Međutim, nekoliko dana nakon toga, a prije podnošenja zahtjeva za istragu, tražio je da mu se dostave pismena pitanja što odudara od propisa, pa je razumljivo da to nije učinjeno. Bit će saslušan u redovnom postupku preko suda", rekao je Stjepan Herceg i dodao posebno zanimljivu informaciju: "Znamo za izvjesne kontakte i može se pretpostaviti da je Udba našla načina utjecati na Sindičića u škotskom zatvoru dajući mu mu nove naloge."

Njegovo ponašanje Herceg pojašnjava:

*"Sindičić je očito bio izmakao svakoj kontroli, pa je prijetio i napadao sve koji su mu smetali. Cijela Rijeka zna da su se mnogi javni djelatnici, profesori i liječnici natjecali tko će u većoj mjeri iskazati uslugu Vinku Sindičiću. Svima je prijetio, o svima je sve znao. Poslovni prostor, usred Rijeke, dobiven u onom vremenu kad ga nitko nije mogao dobiti, samo je jedna blijeda simbolična slika materijalne zahvalnosti koju je jugorežim uvijek bio spreman i platiti za usluge za svoj opstanak. Spomenut ću samo jedno: ako se ministar unutrašnjih poslova bivše SFRJ **Franjo Herljević**, pismeno zahvaljuje Vinku Sindičiću, daruje mu revolver s posvetom za posebne zasluge, onda mislim da je suvišno spominjati druga imena iz bivšeg Savjeta za zaštitu ustavnog poretka SFRJ, tijela koje je izreklo smrtnu presudu Bruni Bušiću i mnogim drugim Hrvatima.*

Centar SDS Rijeka je imao bitnu i značajnu ulogu u ubojstvu Brune Bušića, utoliko što je Vinko Sindičić suradnik tog centra. Dakle, sve informacije, svi kanali, sve aktivnosti, način plaćanja, organizacija putovanja, sve je to išlo preko Centra Rijeka. O tome su ti isti ljudi iz Rijeke šefovi bivše Službe državne bezbjednosti, jasno i nedvosmisleno iskazivali. Vinko Sindičić je od svakog časnog čovjeka pa i onog koji je radio u Službi državne sigurnosti bio omražen. On je zapravo prijetio svima oko sebe. Sve je znao. Ucjenjivao je i tadašnje vlasti, pa i ministre. Radio je što je htio.

U Službu državne sigurnosti Rijeka, nakon što je Bruno Smokvina godine 1982. preuzeo mjesto načelnika, Sindičić više nije imao pristupa. Bilo mu je čak zabranjeno dolaziti u prostorije Centra jer je svojim dolaskom i ponašanjem sve kompromitirao.

Protiv Sindičića su vođeni brojni prekršajni i krivični postupci u Rijeci. Karakteristično je da ni u jednom tom postupku Sindičić nikad nije osuđen. Uvijek je djelatnik Udbe iz Zagreba ili Rijeke morao intervenirati i prisiliti tužioca i suca da se protiv Sindičića postupak obustavi.

Sindičić se godinama nasilnički ponašao u Rijeci. Ljudi su ga se plašili, jer su svi znali da radi za Udbu. Svi su znali da je on ubojica Brune Bušića, jer je o tome javno govorio. Hvalio se Bušićevim ubojstvom. Uvijek je nalazio načina da svakome to priopći, da naznači svoju veličinu, svoje zasluge i mogućnosti da se to svakom neprijatelju dogodi.

Karakteristično je još nešto. Tražio je da uvijek sam izvodi akciju likvidacije. Kad mu je nuđena pomoć odgovorio bi: Ne, ja idem sam, meni ne treba nitko. Kad ja potegnem, onda pada glava. Nitko me ne može spriječiti. To je mnoštvo puta govorio, pojašnjavao je Sindičićev karakter Herceg, očekujući da se tijekom procesa saznaju i druge zanimljivosti.

"Bit će vrlo zanimljivo kako će reagirati Sindičić kad sazna, a to mora saznati u kontaktu s istražnim sucem, da su njegovi bivši suradnici iz Službe državne sigurnosti odlučili reći istinu. Vjerujem da će biti razočaran. Ne znam što će on tada učiniti i koga će sve nakon toga imenovati i prozvati. To možemo samo pretpostaviti."

Tijekom istražnog postupka predviđanja državnog odvjetnika Hercega pokazala su se točnim. Sindičić je počeo optuživati mnoge, od Blagoja Zelića do Jerke Dragina.

Herceg je proveo i malu privatnu istragu da bi zadovoljio vlastitu znatiželju:

"Interesiralo me za sve osobe kojima sam se u ovome procesu bavio i nastojao sam razotkriti zašto netko, i pod kojim okolnostima, postaje suradnik Udbe. Mogu kompetentno tvrditi, jer imam dokumentaciju o tome, da je svaki od tih ljudi bio angažiran u onom momentu kad je bio

najranjiviji. Dakle, kad je bio osuđen zbog nečasnog djela, pa je morao bježati u inozemstvo da bi se spasio od izdržavanja kazne zatvora. Tada mu prilazi agent Udbe. Nudi mu slobodu i inozemstvo. U početku je to dovoljno, pod uvjetom da odgovori na neke zadatke.

Tako je angažiran i Sindičić, tako je angažiran i jedan od najvjernijih, najintelektualnijih suradnika Udbe u Parizu, koji se u filmu također spominje. Svi su oni prethodno nešto učinili, nešto što bi ih osramotilo u javnosti ili su dospjeli u situaciju da ih je netko mogao ucijeniti.

Dakle, Udba se koristila ucjenom kao metodom da nekoga privoli na suradnju. Tko se upusti u takvu vrstu suradnje i uđe u nju do mjere koja Udbu zadovoljava, osuđen je definitivno i neopozivo i sebe izlaže riziku opasnosti od smrti.

Primjerice, jedan je suradnik dobio zadatak da dojavi telefonski broj i adresu stanovanja Brune Bušića. Taj je zadatak obavio, ali on nije morao znati što će se zbiti s Bušićem. Danas je dvojbeno da li svu tu suradničku mrežu pozivati na odgovornost i posjesti na optuženičku klupu.

Udba je svoje suradnike plaćala, za što postoji i evidencija, devizna i dinarska. Osobno sumnjam da su ti agenti baš dobivali sav onaj novac koji je netko za njih preuzimao, ali Bože moj, tako to često biva.

Bilo je ljudi u bivšoj Službi državne sigurnosti koji nikad nisu prihvatili niti odobrili fizičku likvidaciju tzv. neprijatelja, mimo zakona, suda, dakle, kao jedan teroristički čin. Oni su zazirali od toga i činili u granicama mogućnosti da se tako nešto ne dogodi, barem ne s njihovim saznanjem. Jasno je da su njihovi napori bili osuđeni na propast, jer nalog je uvijek dolazio iz centrale u Beogradu. Ono što se u Hrvatskoj šaputalo, u Beogradu se vikalo. U Beogradu se šalilo na taj račun. U Beogradu se raspravljalo u kavanama o tome kojeg Hrvata se ubilo, kojega će se još ubiti.

Da se sprema njegova likvidacija Bušiću je bilo javljeno s više strana, pa je stan mijenjao skoro svaka tri dana. Adrese čak ni Hrvati u Parizu nisu znali. Po našim saznanjima, atentat je bio pripremljen dan ranije, ali je Bušić - da li slučajno ili svjesno - ostao nepoznato, uspio prevariti ubojicu.

Treba, stoga, podsjetiti na fenomen koji se zove suradnička mreža. U pripremi Bušićeve likvidacije sudjelovalo je više od 10 suradnika. Sindičić je došao na mjesto koje mu je pripremio glavni organizator - koji se također nalazio u Parizu - i pucao. Akciju je vodio Stanko Čolak. On je izdavao zapovjedi i oružje. Svi ostali agenti i suradnici bili pod njegovim izravnim nadzorom i samo je on znao koliko ih ima i gdje su raspoređeni", zaključio je Herceg.

Nakon dolaska Sindičića u Hrvatsku, vijećalo se gdje će biti suđenje, u Rijeci ili Zagrebu. Sud u Rijeci nadležan je po mjestu Sindičićevog stanovanja, ali je Vrhovni sud Republike Hrvatske odlučio da se suđenje Sindičiću ipak održi na Županijskom sudu u Zagrebu. Vijeće Vrhovnog suda u Zagrebu, kojim je predsjedao sudac Milan Gudelj, prihvatilo je prijedlog sutkinje Ike Šarić, predsjednice vijeća Županijskog suda u Rijeci, kojim se predlaže da se postupak protiv Sindičića prenese u nadležnost Županijskog suda u Zagrebu.

Unatoč činjenicama da optuženik ima prebivalište u Rijeci te daje pretežiti dio svjedoka, njih 16, iz Rijeke, zaključeno je da će suđenje lakše provesti zagrebački Županijski sud. Argumentirajući prijedlog, sutkinja Šarić navela je da su u Zagrebu sjedišta Centra za kriminalistička vještačenja i Zavoda za sudsku medicinu čiji će vještaci biti ispitivani na suđenju. Županijski sud u Zagrebu također je započeo čitav predmet i proveo istragu, a taj sud ima i druge prednosti, a to su prostorni, sigurnosni i tehnički uvjeti koji su potrebni za provođenje ovakvog postupka. Stoga je odlučeno da se Sindičiću sudi u u Zagrebu.

U opsežnom iskazu na 13 stranica Zelić je istražnom sucu Božidaru Jovanoviću pred Okružnim sudom u Zagrebu u prosincu 1992. ustvrdio da je Bušić za SDB bio *"iznimno opasna osoba koja nije žalila ni truda ni vremena za rušenje neprijateljske Jugoslavije"*.

Stoga su svi centri SDB-a imali naputak o prikupljanju "što

više podataka o Bruni Bušiću". U tom smislu "Udba je tražila pogodne osobe koje bi se mogle približiti Bušiću kojega je pratio glas hrvatskog intelektualca koji živi asketskim životom pravog gerilca". Prema saznanjima Udbe, što je Zelić potvrdio istražnom sucu Jovanoviću, *"Bušić nije bio sklon alkoholu, provodu, trošenju i ženama"*.

Sucu Božidaru Jovanoviću Zelić je detaljno opisao i događaje koji su prethodili likvidaciji Brune Bušića. Izjava je citirana po "Novom listu" od 2. siječnja 1999.

"Negdje u ljeto 1978. godine otišao sam po zapovijedi centrale u Zagreb, gdje mi je rečeno da odlazim u inozemstvo, u Pariz, radi kontaktiranja s "Markom", što je bio pseudonim jednoga našeg agenta, mog suradnika, u emigraciji. (Neven Baričević, op. a.). S tim "Markom" morao sam organizirati intenzivno praćenje Brune Bušića.

U Parizu sam se našao s Jerkom Draginom, načelnikom SDB-a iz Rijeke koji je u tom gradu također imao svog suradnika. Do Pariza nismo putovali zajedno, a naš kontakt u Parizu uspostavio je netko iz Beograda.

Tada se u Parizu našao i Maks Manfreda, operativac iz SDB-a u Zagrebu. Svi zajedno dobili smo zadatak da pratimo kretanje Brune Bušića te da o tome izvještavamo Stanka Čolaka i Miću Marčetu. Oni su tada također bili u Parizu. Čolak i Marčeta u jednom su pariškom lokalnu od nas preuzimali informacije koje su onda slali u Beograd. Pretpostavljam da su Čolak i Marčeta, kao djelatnici SDB-a, imali diplomatske putovnice.

Jednog od tih dana dok smo bili u Parizu moj suradnik "Marko" rekao mi je da Bušić kod njega dolazi na večeru. Vjerovali smo da ćemo tada konačno doći u situaciju da započnemo s pratnjom Brune Bušića.

*"Marko" nas je nazvao i rekao da je Bušić stigao na večeru s **Tvrtkom Butkovićem**, emigrantom iz Pariza. Kad je Stanko Čolak od nas saznao gdje se Bušić nalazi, odmah nam je najavio mogućnost da još iste večeri oputujemo iz Pariza. Potom se "Marko" opet javio, rekavši da su se Butković i Bušić na željezničkoj stanici ukrcali na vlak za Pariz.*

To smo prenijeli Čolaku koji je Draginu, Manfredu i meni zapovijedao da odmah oputujemo za Zagreb. Samo je bez obrazloženja rekao da

se akcija prekida.

Čim smo došli u Zagreb, saznali smo da je Bušić noć prije ubijen u Parizu. Sva trojica smo bili iznenađeni ovom viješću.

Postali smo svjesni da su nas Čolak i njegovi nalogodavci iskoristili da obavimo svoj dio posla u pripremi terena za Bušićevo ubojstvo.

Kasnije sam saznao, povezujući neke događaje, da je Bušićev ubojica po svoj prilici bio Vinko Sindičić, "Pitagora". On je bio suradnik Jerka Dragina, ali je u Parizu očito tajno kontaktirao i s Čolakom. Ne mogu sa sigurnošću tvrditi tko je Sindičiću pribavio oružje za zločin, no kad se zna da su Čolak i Marčeta imali diplomatske putovnice, postoji vjerojatnost da su to bili oni.

Inače, dok smo Dragin, Manfred i ja u lokalu čekali obavijesti od "Marka" o Bušićevom kretanju, Čolak je šetao po Parizu, što znači da je imao vremena Sindičiću predati oružje i postaviti ga na mjesto izvršenja ubojstva.

Posebno je zanimljivo, što sam saznao puno kasnije od Čolaka ili Marčete, da je Franjo Herljević, ondašnji savezni sekretar unutarnjih poslova Jugoslavije, od Savjeta za zaštitu ustavnog poretka predsjedništva SFRJ i predsjednika Tita, dobio odobrenje za likvidaciju Bušića. Ja, međutim, a tako i moji kolege Dragin i Manfreda, nisam znao za sve to. Mi smo mislili da je cilj našeg boravka u Parizu pojačana akcija praćenja Brune Bušića.

Neposredno prije davanja ovog iskaza, od jedne žene u Splitu, koja je do umirovljenja radila u SDB-u Split, također sam saznao da je Bušića ubio Sindičić, kojega ja nikada nisam vidio", naglasio je Zelić.

Blagoje Zelić se pred Županijskim sudom u Zagrebu ponovno pojavio 3. prosinca 1998. Sve što je ovoga puta rekao bilo je u stilu "ne znam, ne sjećam se". Nije mogao odgovoriti na pitanje suca ni kada je postao načelnikom operative u Centru SDS-a Split, nije se mogao sjetiti što je radio godine 1978. kada je Bušić ubijen, ni tko

mu je naredio praćenje Bušića.

Zaboravio je sve što je kazao u ranijem svjedočenju. Sjećao se samo pseudonima, ali ne i pravih imena svojih suradnika, poput "Laže", "Marinka", "Šime". Nije se mogao sjetiti je li ikada ranije vidio Sindičića. Priznao je da je išao u Pariz radi prikupljanja informacija o *"aktivnostima terorista"*, ali *"nikada tamo nije bio po pitanju Bušića"*, nije se ovom prigodom mogao prisjetiti ni sadržaja razgovora sa stanovitom Milicom, djelatnicom SDS-a, koja mu je, kako je kazao ranije, potvrdila daje upravo Sindičić ubio Bušića.

Tijekom saslušanja Blagoju Zeliću se neočekivano obratio Vinko Sindičić pitanjem poznaje li osobu s prezimenom **Holcer**, na što je ovaj uzvratilo da poznaje nogometaša Hajduka s tim prezimenom. Na to je Sindičić uzvratilo kako je Holcer osoba *"koja je bila Zelićev vanjski suradnik i odgovara fizičkom opisu osobe za koju francuska policija sumnja da je počinitelj djela - zdepast, valovite kose, europskog izgleda"*.

O Bušićevoj likvidaciji i Sindičićevoj ulozi mnoge pojedinosti zasigurno zna i **Stane Dolanc** jer je i on obnašao dužnost saveznoga sekretara za unutarnje poslove pa se i danas smatra najbolje obaviještenim čovjekom o događajima u tom periodu.

Hrvatsko pravosuđe željelo ga je saslušati, odnosno, njegovu izjavu dobiti preko slovenskih kolega. Upućen je zahtjev za njegovo saslušanje preko kolega iz slovenskog Interpola. Međutim, Stane Dolanc nije se pojavio pred sudom u slovenskoj Novoj Gorici, što je Sindičićev odvjetnik po službenoj dužnosti Zdenko Haramija objasnio da *"Dolanc još uvijek pati od veličine i ne želi se pojaviti pred pravosudnim organima"*. Procjena je i da ima zaštitu slovenskih vlasti, koje bi, da su htjele, imale načina osigurati njegovo svjedočenje u postupku protiv Sindičića. Ali, slovenski Interpol hrvatskome sudu nije dostavio podatak o Dolančevoj adresi. Teško je vjerovati da to nije znao.

Za vrijeme istražnog postupka Sindičić se ponašao samouvjeren, na momente čak drsko, provocirajući svjedoke, odvjetnike

i novinare. Tjednik "Arenu", od kojeg traži tri milijuna kuna odštete, Sindičić je tužio, jer mu je, kako navodi u optužnici, u dva teksta "nanesena duševa bol i povrijeđena čast i ugled u Hrvatskoj i u svijetu." Slično obrazloženje naveo je i tužbi protiv tjednika "Globus", novinara Mate Bašića i djelatnika Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Bože Vukušića. Od optuženika za teški zločin, Sindičić se, dakle, pokušava prebaciti u poziciju tužitelja, a zahtijeva i znatnu materijalnu nadoknadu.

Rukom pisanu tužbu protiv "Arene" Sindičić je sam sročio u pritvoru kada je pročitao dva teksta u "Areni", jedan pod naslovom "Sindičić bi morao odgovarati pred sudom za ubojstvo našega brata Josipa Senića", u kojem ga se, piše Sindičić, opisuje kao "egzekutora Udbe" i drugi tekst "Udbin *killer* napokon pred hrvatskim sudom", gdje stoji kako je "osumnjičen za ubojstva emigranata Josipa Senića, Branka Jelića, Stanka Nižića, te mučko ubojstvo Stipe Ševe, njegove supruge i kćeri".

Na prigovore suda o neurednosti tužbe Sindičić odgovara: *"Moja tužba nije neuredna. Nalazim se u pritvoru i novine mi nisu dostupne, a ove tekstove dobio sam fotokopirane od mojih posjetitelja, pa na listovima nije bilo ni broja ni datuma. Što se tiče odgovornosti, smatram da su svi odgovorni i ostajem kod tužbe i u tom pogledu. Spreman sam na nagodbu, ako mi se tuženi ispričaju, a što se financijske nagodbe tiče, spreman sam pregovarati o visini štete."*

Predsjednica vijeća upozorila je tužitelja kako, s obzirom na hitnost postupka u predmetu, mora uplatiti 10.000 kuna sudske pristojbe, jer nije tražio molbu za oprost od troškova te mu napomenula da ubuduće traži oprost od plaćanja pristojbe. *"To ću platiti ako moram, nema problema, pa i sada sam platio 100 kuna da me dovedu iz pritvora na ovu raspravu"*, rekao je Sindičić, galantno potpisavši nalog za sudsku pristojbu od 10.000 kuna, promrmljavši kako će oprost sljedeći put tražiti.

Kada je rasprava već završila, a prisutni su s olovkama u ruci čekali kako bi potpisali zapisnik, Sindičić se, sjedeći između dvojice

pravosudnih policajaca, odjednom nasmijao i rekao: "Novinari su prepisivali jedan od drugoga, svi su oni krivi", a kada ga je sutkinja opomenula da šuti, jer je rasprava gotova, Sindičić je odgovorio: "*Nemam ja straha od očiju javnosti, zar se to ne vidi?!*", smiješio se tužitelj, prije no što je u pratnji pravosudne policije ušao u policijski kombi, te je odvezen u pritvor.

Sindičić, dakle, "nema straha od očiju javnosti", a neki svjedoci priznali su da su ucjenjivani, da su iskaze davali pod stresom i da su zabrinuti za vlastitu sudbinu. Jedino tako može se odgovoriti na pitanje kako se dogodilo da su relevantni svjedoci izgubili pamćenje, tim više što su neki od njih svojedobno već dali iskaze koji teško optužuju Vinka Sindičića.

Prijetnjama je, očito je, cijelo vrijeme bio izložen i Blagoje Zelić, počevši od filma o Bušiću, preko spomenutog iskaza iz godine 1992., pa do svjedočenja u istražnom postupku protiv Sindičića. Stalno ucjenjivan i pod prijetnjama, ovisno od koga one dolazile, Zelić je svoje izjave prilagođavao u korist ili protiv Sindičića. Da su i neki drugi svjedoci ucjenjivani i izloženi prijetnjama, sud je izvijestio svjedok Ivan Cetinić, bivši djelatnik Udbe iz Rijeke.

Paralelno s pripremama za suđenje, u medijima se vodila velika polemika oko Bušićevog ubojstva. Mnogi svjedoci pate od zaborava, a pojavljuju se drugi kojima se nakon dvadestak godina vraća sjećanje o kojem su dosad šutjeli.

U intervjuu "Večernjem listu" u veljači 1999. oglasio se stanoviti **Zvonimir Vasilj**, hrvatski politički emigrant s 40-godišnjim stažem u Njemačkoj, s tvrdnjom da su Bušića, ali ne samo njega, ubili Udbaši iz Sarajeva **Branko Pletikosa** i **Tomislav Tomo Kokor!**

Kako je došao u kontakt s Pletikosom i Kokorom, Vasilj je Večernjakovom novinaru ispričao u razgovoru u njegovu lokalnu u Münchenu.

"U mene je bilo sastajalište hrvatskih emigranata iz cijeloga svijeta.

U stanu je uvijek bilo od 10 do 15 osoba, a njemačka policija neprestano ga je pretresala i tražila oružje. Policija mi je čak rekla da je moj stan glavna centrala hrvatskih emigranata za Europu.

Tako je polovicom sedamdesetih udbaš Pletikosa došao u moju blizinu u Münchenu. S njim sam se upoznao u gostionici u blizini moga stana, kad mi je prišao posve nepoznat čovjek predstavivši se imenom Branko i rekao da mi je susjed iz Sarajeva, te da je navodno sin gospode Nate koje sam se dobro sjećao, ali da se njega ne mogu sjetiti jer je bio mali kad sam emigrirao u Njemačku. U razgovoru mi je rekao da će mi rado pomoći želim li nešto poslati roditeljima u Sarajevo. Kako je gostionica sasvim do moga stana, gotovo sam svakog dana navraćao u nju.

Među gostima sam često uočavao i tog Branka, koji je uvijek pokušavao doći u moju blizinu i započeti razgovor sa mnom. U njegovu društvu uvijek je bio čovjek kojeg je Branko nazivao kumom. U početku nisam ništa naslućivao, ali njihovo često dolaznje u gostionicu izazvalo je u mene sumnju, posebice jer sam znao da su provokacije jugoslavenskih agenata počinjale upravo njihovim dolascima u lokale.

Tada sam telefonski nazvao svoju obitelj i prijatelje u Sarajevo, te se raspitao o njima i doznao da je Branku prezime Pletikosa i da radi u Udbi, a daje Čovjeku koga je zvao kumom ime Kokor.

*Odmah sam obavijestio uži krug prijatelja i pokušao organizirati njihovo ubojstvo. Međutim, u tom užem krugu bio je i **Štefan Dujčić**, koji je nakon priprema likvidacije udbaša napisao okružno pismo i u njemu naveo kako sam ga nagovarao na ubojstvo te mu nudio 15.000 njemačkih maraka. Poslije tog pisma uprava našeg društva "Herceg-Bosna" odlučila ga je smijesta isključiti. Nakon objavljivanja pisma odmah je došla njemačka policija, pretresla mi stan i ormare na radnom mjestu, te tražila oružje i eksploziv", prisjeća se Vasilj.*

Vasilj tvrdi kako je posve siguran da su upravo Pletikosa i Kokor u Parizu ubili Brunu Bušića. A siguran je, zato što je, nakon spoznaje da rade za jugoslavensku tajnu službu, pratio sva njihova kretanja u emigraciji:

"Kako su bili iz Sarajeva, zainteresirali su me, a ionako sam vodio obavještajnu službu naše organizacije, pa sam o svima imao sve podatke. Pratio sam ih kad je 6. lipnja 1975. u Stuttgartu ubijen Ilija Vučić. Tog istog dana oni su se zatekli u tom gradu. Bili su i u Parizu kad je ubijen Bušić. Ja sam, naime, čim sam čuo za ubojstvo, nazvao svoje u Sarajevo da mi ispitaju gdje su Pletikosa i Kokor. I tad je Pletikosina majka rekla da su obojica u Parizu. Budući da su uokolo pričali kako im nitko ne može pobjeći zato što pucaju unakrsno, posve sam siguran da su pucali i na Danu Šarca koji je ipak preživio, a za Pletikosu sam siguran da je 9. listopada 1981. u Münchenu ubio i Antuna Koštica. Pletikosa i Kokor bili su, koliko znam, najopasniji Udbini ubojice, veoma dobro istrenirani. A da su ubili Bušića, svjedoči i činjenica što sam je čuo od svojih, da se Pletikosa poslije tog ubojstva po Sarajevu hvalio kako je od Tita za zasluge dobio veliki zlatni lanac što ga je nosio oko vrata. No, kako su valjda doznali da smo ih namjeravali ukloniti, više se nikada nisu pojavljivali u Njemačkoj".

Vasilj je objasnio i zašto nije mogao dobiti njemačko državljanstvo, iako je formalno ispunjavao sve uvjete: *"Njemačke su me vlasti odbile s obrazloženjem da k meni dolaze nepoželjni ljudi iz prekomorskih zemalja" te da je to "glavna centrala hrvatskog otpora za Europu".*

Udba je, tvrdi Vasilj, imala plodotvorne odnose s njemačkom tajnom policijom. Tako su Nijemci prije atentata na Luku Kraljevića došli k Vasilju s namjerom da mu oduzmu oružje da se ne bi mogao braniti.

Vasilj kaže: *"Kad je Tito dolazio u Njemačku, policija bi mi odredila da se svako jutro moram javljati gdje sam i što radim. Ja sara, međutim, tada pobjegao u Španjolsku i vratio se tek kada je Tito otišao. S dikom mogu ponovno ustvrditi da su u moj stan navraćali i u njemu boravili najveći sinovi političke emigracije. Za njihov boravak i razgovore nitko nije doznao, premda je Udba u Sarajevu nastojala doznati svaku pojedinost o mom životu, kretanjima i susretima. Tako je Udba pri saslušavanju tukla*

Ivicu Novakovića kad bi spomenuo moje ime, a u tome je prednjačio udbaša Kokor. Htio sam ih obojicu likvidirati, ali tada je u Njemačkoj na snagu stupio zakon po kojemu se svakog emigranta moglo izručiti učini li kakvo teže kazneno djelo. Ali, da sam i uspio, siguran sam da bi Udba pobila sve moje u Sarajevu. Njemačkoj policiji pak nisam nikada vjerovao. Stalno su me ispitivali i njih sam se više bojao nego Udbe."

Tomislav Tomo Kokor, rođen 1941. u Varešu, u Sarajevo je došao 1973. kada se kao operativac zaposlio u tamošnjem Centru Službe državne sigurnosti. Nakon određena vremena, prešao je u republički centar, dogurao do inspektora, a u mirovinu je otišao godine 1990.

U vrijeme rata bio pomoćnik zapovjednika za sigurnost Sarajevske brigade HVO-a, a od listopada 1994. do lipnja 1996. bio je predstojnik ureda Krešimira Zubaka u Sarajevu.

O Vasiljevim optužbama da je sudjelovao u Bušićevom ubojstvu Kokor kaže: *"S emigrantima sam bio u dodiru samo pri ispitivanju u Sarajevu, a Bušić ionako nije bio predmet interesa bosanske službe sigurnosti niti je ta služba, koliko znam, organizirala bilo kakva ubojstva emigranata"*, povišenim je tonom pričao Kokor, povremeno zastajkujući u govoru, ali i priznajući kako je svaki odjel strogo radio za sebe, pa tako i ne može znati što su drugi radili.

Za Vasilja je znao kao emigranta koji je *"svojevremeno bio predmet službe, jer je, iako se nije bavio terorizmom, bio blizak tim ljudima"*. No, kaže da nikada nije odlazio iz Sarajeva i izvan Jugoslavije, osim jednom godine 1974., kada je bio u Titovu osiguranju na putu u Dansku, niječući tako da se ikada osobno upoznao s Vasiljem, a pogotovu ne u njegovu lokalnu, kako to ovaj tvrdi. *"Zvonko Vasilj danas je senilan starac koji se svačim voli pohvaliti. To što on priča je sulu-do"*, zaključio je Kokor.

Na pitanje poznaje li Branka Pletikosu, Kokor je odgovorio da su zajedno radili u istom odjelu SDS-a. Pletikosa je rođen u Sarajevu godine 1944., a koncem 1992. u rodnom gradu ubio ga

je snajperist pred zgradom lista "Oslobođenje".

○ Vasiljevim optužbama samo jednom rečenicom oglasio se i Krešimir Zubak: *"Ne želim komentirati, nema šanse za razgovor, a i Kokoru bi bilo bolje da ništa ne govori!"*

Logičan zaključak nakon izjava Vasilja, Kokora i Zubaka je da bi svoj trojici bilo najmudrije da šute. Vasilj, očito je, u nekim detaljima govori neistinu.

Kokor je višegodišnji udbaš s nečasnom karijerom, a Zubak je svoj ured mogao zaposliti primjereniju osobu. Tomislav Kokor trenutno radi kao "referent za šport" u Hrvatskom kulturno umjetničkom društvu "Napredak" u Sarajevu, kojem je na čelu dr. Franjo Topić.

SINDIČIĆEVA OBRANA

Sindičićev branitelj po službenoj dužnosti, odvjetnik Zdenko Haramija tvrdi da sudu nije predložen ni jedan konkretan dokaz za optužbu protiv njegovog branjenika. Osim toga Sindičić drži kako nisu saslušani neki svjedoci čiji bi iskazi išli njemu u prilog, među ostalima i **Jakša Kušan**, **Chris Cviić**, neki ljudi iz emigracije, iz Službe državne sigurnosti, ali i njegovi prijatelji koji bi trebali potvrditi da u vrijeme kad je Bušić ubijen Sindičić nije bio u Parizu.

Nijedan od ispitanih djelatnika Službe državne sigurnosti nije potvrdio da je dao Sindičiću nalog za Bušićevo ubojstvo i nije ga izravno teretio. Teretili su ga posredno time da se Sindičić navodno hvalio kako je ubio Bušića. *"Ali, budimo ozbiljni. Koji bi se to profesionalni ubojica hvalio svojim egzekucijama. To je neozbiljno"*, tvrdi Sindičićev branitelj.

U iskazu pred istražnim sucem Sindičić negira ubojstvo Brune Bušića, a u svoju obranu navodi:

"Iz bivše Jugoslavije bježao sam tri puta, Mjesec dana sam proveo u zatvoru zbog pokušaja bijega preko granice, dok konačno u prosincu 1964. nisam otišao u Italiju, a nakon toga u Njemačku. Budući da sam ilegalno prešao granicu, bio sam bez dokumenata. Vidjevši na kiosku novine "Hrvatska država" kupio sam ih, želio sam upoznati ugledne Hrvate kako bi mi pomogli ishoditi politički azil. Pisao sam dr. Branku Jeliću, a nakon nekog vremena dobio sam poziv od dr. Jelića da dođem u Berlin. Dobio sam posao u uređivanju lista i s dr. Jelićem ostao oko četiri godine. Dr. Jelić je vodio organizaciju "Hrvatski narodni odbor", a ja joj nisam pripadao jer ne želim pripadati ni jednoj organizaciji.

Nekoliko godina kasnije upoznao sam ženu koja me nagovorila da uzmem jugoslavenske dokumente. Uzeo sam ih nakon konzultacija s dr. Jelićem. Objasnio mi je da mu treba osoba koja ima dobre kontakte u Jugoslaviji i ondje može nesmetano putovati. Osjećalo se buđenje masovnog pokreta u Hrvatskoj.

Vrativši se u Rijeku idući dan dobio sam poziv na razgovor u Službu državne sigurnosti. Pitali su me želim li s njima surađivati. Nisam potpisao nikakve dokumente, ali su oni iz mog ponašanja shvatili da pristajem. Dali su mi broj telefona na koji se mogu javljati. Nekoliko puta sam ih zvao iz Berlina, a kad se zbog nekih problema nisam mogao vratiti u zemlju, dogovorili smo da se vidimo u Milanu. Došla su trojica djelatnika SDS-a i to **Melkior Baranović, Dane Gajić i Jerko Dragin**. Nastavili smo se vidati sve dok Baranović nije "pao".

Moj je posao tada bio pomagati hrvatski nacionalistički pokret. Zbog pomaganja hrvatskim separatistima uspostavio sam kontakte s njemačkom kontraobavještajnom službom.

U Njemačkoj sam ostao do 1972. godine kad je ubijen moj znanac Stipe Ševo i njegova obitelj. Jugoslavenska policija me je uhitila u Rijeci. Bio sam saslušan kao svjedok u vezi njihove pogibije.

Bušića sam upoznao 1969. godine u Parizu preko hrvatskog emigranta Josipa Senića iz Australije. To je bio moj jedini kontakt s Bušićem.

U svibnju ili lipnju 1978. godine bio sam na gradilištu moje kuće kad mi je došao inspektor SDS-a iz Rijeke s porukom da njegovi šefovi sa mnom žele razgovarati. Priopćeno mi je da moram odnijeti pismo Bušiću u London. Budući da se radilo o kurirskom poslu pristao sam.

Dobio sam krivotvorenu putovnicu i telefonski broj u Amsterdamu na koji se mogu javiti ako zatrebam pomoć. Bilo mi je strogo zabranjeno pročitati sadržaj pisma, ali nisam mogao izdržati da ga ne otvorim. Kad sam pročitao što piše odlučio sam ne predati ga Bušiću. Nakon pet dana nazvao sam Amsterdam. Obavješten sam da se vratim u zemlju. Na povratku kući u Amsterdamu sam sreo Blagoja Zelića i još jednu osobu.

Ispričali su mi da čekaju atentatora na Bušića kojemu trebaju osigurati logističku podršku, a ako zatreba pripomoći u akciji. Nakon toga vratili smo se u London, ali sam ih vodio na krive adrese ne želeći im otkriti gdje stanuje Bušić. Akcija je propala. Vratili su se natrag rekavši da će Bušićevu adresu saznati preko telefonskog broja. Naime, znali su njegov broj telefona, ali ne i adresu stana.

U srpnju 1978. ponovo su me pozvali rekavši mi da se spremim za

London. Zadatak je bio sastati se s osobom koja će likvidirati Bušića. Želio sam to spriječiti pa smo se posvađali. Kad se u zemlju vratio neobavljena posla optužio me da sam opstruirao plan Bušićevog ubojstva. Misim da me Blagoje Zelić išao tužiti šefovima.

Nakon dvije neuspješne potrage za Bušićem, nazvali su me i treći put rekavši da ovaj put ja moram izvesti akciju. Bušića sam, po tom planu, trebao ubiti u kafiću "Cluny" koji se nalazi u Latinskoj četvrti Pariza.

Slijedećeg dana otišao sam u Pariz gdje sam preuzeo pištolj "Valter" kalibar 7,65. Taj sam dan kafić "Cluny" zaobilazio u velikom luku, a pištolj sam bacio u Seinu.

Služba je poludjela čuvši šta sam napravio. Nisu me ostavljali na miru. Dali su mi do znanja da je Bušić u Parizu i da sprema atentat na jednog jugoslavenskog diplomata, a oružje za akciju nabavit će mu Bilandžić koji živi u Njemačkoj. Služba je tražila od mene da Bušiću predam pištolj kako bi mu podmetnuli atentat, a u tom slučaju bi ga bilo moguće uhapsiti.

Udba je Bušića namamila u Pariz, a ja sam otputovao predati mu oružje. Kad sam došao u restoran gdje me, po napucima Službe, trebao čekati Bušić, došao je drugi djelatnik Službe, preuzeo je pištolj rekavši mi da je moja akcija završena. Povukao sam se i nisam više imao nikakve veze s tim slučajem. Bilo je oko 16 sati kad smo se inspektor Udbe i ja rastali. Kasnije sam čuo da je Bušić ubijen u večernjim satima. U vrijeme Bušićevog ubojstva bio sam u jednom baru u centru Pariza."

Zanimljiva je i Sindičićeva priča o pokušaju ubojstva Nikole Štedula u Škotskoj:

"U Škotsku sam bio poslan ubiti Štedula u kolovozu 1988. ali to nisam napravio. Ponovo su me poslali u listopadu iste godine sa istim zadatkom, ali ni tada nisam pucao. Pokušaj Štedulova ubojstva je insceniран "ćorcima". Mene su uhitili u Londonu kamo me nije slala Udba nego urotnici koji su pripremali prevrat u Jugoslaviji."

Ovo je svakako najmisteriozniji dio Sindičićeve izjave. Kad su saslušani ostali svjedoci, Sindičić je u bitnome promijenio svoj

iskaz govoreći da na dan ubojstva Brune Bušića nije bio u Parizu.

Naime, nakon što je čuo iskaz Jerke Dragina, šefa Udbe iz Rijeke, koji je svjedočio da se na dan Bušićevog ubojstva, po naredbi svog šefa Stanka Čolaka, preko Amsterdama vratio u Zagreb. Sindičić se sada prisjetio da na dan Bušićevog ubojstva nije bio u Parizu. Na kraju svjedočenja naveo je i da je osoba koja je u London imala zadatak ubiti Bušića - Luka Sekula, a da je sa Zelićem bio Jerko Dragin.

Prema ocjeni Sindičićeva branitelja, sud neće imati laku ocjenu u prosudbi Sindičićeve krivnje. Od biših Udbinih djelatnika neće biti lako izvući istinu. Tijekom istrage pokazalo se da je amnezija kod većine njih u uznapređenoj fazi. Ali, nije ona samo posljedica godina, koliko i zabrinutosti za vlastitu sudbinu i poštovanja jednog od najvažnijih pravila službe: da se velike tajne odnose u grob.

Saslušan kao svjedok **Ragib Merđanić**, u međuvremenu pokojni, u to doba djelatnik SDS-a u Rijeci, spominje postojanje "udarne grupe" koja se bavila pitanjem emigracije.

U Rijeci je to bio Jerko Dragin, u Splitu Blagoje Zelić, u Osijeku **Josip Perković**. U centrali u Zagrebu bili su **Srećko Šimurina** i **Đuro Lukić**, a u Beogradu Stanko Čolak. O postojanju i djelovanju "udarne grupe" znao je najuži krug suradnika.

Ragib Merđanić misli da o poslovima "udarne grupe" na likvidaciji hrvatskih emigranata nije znao ni načelnik cjelokupne policije u Rijeci **Davorin Sušanj**, iako je isplaćivao novac za osobu pod pseudonimom "Pitagora".

Osim svjedočenja Blagoja Zelića, na procesu protiv Sindičića najveće zanimanje javnost je pokazala za svjedočenje **Josipa Perkovića**. Priželjkivao se dolazak Stane Dolanca, a Stanko Čolak, čovjek koji najviše zna o Bušićevoj smrti, još uvijek je u Beogradu i

nedostupan je hrvatskim pravosudnim tijelima.

S pažnjom iščekivano svjedočenje Josipa Perkovića, svojedobno šefa hrvatske Službe državne sigurnosti, a danas savjetnika u HIS-u i predavača na Obavještajnoj akademiji u Zagrebu, razočaralo je sve koji su očekivali spektakularne izjave. Perković je istražnoj sutkinji naveo da je u vrijeme Bušićevog ubojstva radio u Osijeku, te istrazi nije mogao podastrijeti podatke koji bi potkrijepili tvrdnje da je Sindičić Bušićev ubojica. Više je govorio o ustroju Službe državne sigurnosti.

Ivan Lasić je u vrijeme ubojstva Brune Bušića bio djelatnik mostarske Udbe, a obrađivao je "neprijateljsku emigraciju".

Iz Mostara je premješten u Beograd postavši nasljednik Stanka Čolaka. Kad je Čolaka pitao tko je mogao tako brzo saznati za Bušićev dolazak iz Londona u Pariz i ubiti ga, čolak mu je odgovorio: *"Tko ima dobre suradnike taj može i to da sazna!"*.

Kasnije je, priča Lasić, od drugih suradnika saznao da je *"Pariz obavio Pitagora"*.

O odnosima Sindičića i Perkovića, Lasić kaže da mu se Perković žalio kako ima problema s "Pitagorom". Čolak je rekao Lasiću da će Perković imati problema sa Sindičićem, jer je riječ o nepopravljivoj osobi, koja je, doduše, za službu spremna sve uraditi, ali samostalno, bez pomoći.

"Kada Sindičiću ponudiš nekoga kao pomoć u akciji, on to odbija s obrazloženjem da ne želi nikoga, nego samo da mu se kaže koga i gdje, a ostalo je njegova briga", rekao je Čolak Lasiću naglasivši da je Sindičić obavio *"i Pariz i Zürich i Veneciju"*.

Što je značilo, kazao je Lasić, da je Sindičić ubio Bušića u Parizu, Stanka Nižića u Zürichu, te obitelj Ševo u Veneciji.

Dodatnu dramatiku cijelog slučaja Sindičić je navijestio izjavom koju 2. siječnja 1999. uobjavljuje "Novi list": *"Ukoliko u*

Hrvatsku ne dovedete Josipa Majerskog, javno ću reći sve što znam. Želim da ga smjestite u zatvorsku ćeliju do moje, te da mi omogućite da se s njim javno sukobim. U protivnom ću progovoriti."

Ovakvu prijeteću poruku, piše Robert Frank, neposredno prije Božića uputio je Vinko Sindičić Josipu Perkoviću iz sudnice Županijskog suda u Zagrebu. Tu informaciju, novinaru riječkog "Novog lista" potvrdio je i **Josip Majerski**, ali i "jedan izvor upućen u zbivanja i okolnosti koje prate istražni postupak protiv Sindičića. Time se potvrđuje da su odnosi između Vinka Sindičića i Josipa Perkovića ozbiljno narušeni, te da je među njima, posebno sa Sindičićeve strane, nastupilo krajnje nepovjerenje".

Ako je nastupilo zahlađenje u odnosima Sindičića i Perkovića, to predmnijeva da su ranije bili vrlo bliski. Na sudu je da dokaže imaju li Sindičićeve riječi realnu podlogu.

U nastavku priče, kao potkrijepa ranijih tvrdnji, u "Novom listu" se navodi: "U dobro upućenim krugovima nije tajna da je Josip Perković, neposredno uoči Sindičićeve odluke hoće li pristati ili neće na izručenje Hrvatskoj u kojoj bi mu se sudilo samo za ubojstvo Brune Bušića, posjetio Sindičića u zatvoru u Škotskoj. Tada je, navodno, sklopljen sporazum po kojemu je Sindičić dobio garancije da će u slučaju da pristane na izručenje Hrvatskoj biti pušten na slobodu, jer na sudu neće biti dokaza koji bi potkrijepili njegovu odgovornost u slučaju ubojstva Brune Bušića."

Očito preplašen slijedom događaja - o kojima javnost zasad uglavnom ništa ne zna, jer je sve što se dešava oko "slučaja Sindičić" obavljeno velom mističnosti pod kojim djeluju hrvatske obavještajne službe na čijim se čelnim pozicijama nalaze utjecajni pojedinci koji su u njih prešli iz bivše Službe državne sigurnosti - Sindičić je navodno već dao svoj tajni iskaz koji je trenutno pohranjen na sigurnom mjestu.

"U tom iskazu Sindičić je navodno dao imena i prezimena osoba koje su aktivno i direktno sudjelovale u akciji likvidacije Brune Bušića.

Time si je stvorio odstupnicu, odnosno osigurač kojim si namjerava spasiti život", piše Robert Frank.

Da je Sindičić u gotovo bezizlaznoj situaciji, bez obzira na navodni dogovor s Josipom Perkovićem, potvrđuju izjave Nikole Štedula i Mladena Schwartza. Štedul je poručio Sindičiću da glavu može spasiti jedino ako javno progovori o svemu što zna. U protivnom, poručio mu je Štedul, protiv njega bi mogle biti poduzete akcije.

Schwartz je, pak, pripremio Sindičiću da u Hrvatskoj, bude li pušten na slobodu, neće biti siguran. Koliko god se Schwartza, kao ultradesničara sklonog javnim ekscesima, ne shvaća ozbiljno, činjenica je da Sindičić, zbog sumnji da je likvidirao nekoliko hrvatskih emigranata, mnogima predstavlja metu u koju bi rado zapucali.

*"Traži istinu, čuj istinu, uči se istini,
ljubi istinu, govori istinu, drži se istine,
BRANI ISTINU DO SMRTI."*

Jan Hus

U dobro upućenim krugovima malo tko vjeruje da je Sindičić nevin, ali nitko nije kriv dok mu se krivnja ne dokaže. Stoga moramo pitati što će se dogoditi ako se Sindičiću ne dokaže krivnja. Hoće li Sindičić ostati samo medij preko kojega će se obračunavati različiti politički klanovi?!

Dosadašnji tijek procesa pokazuje da državno odvjetništvo nije dopustilo da sukob političkih grupa kompromitira isražne radnje. Inače bi se postupak protiv Sindičića pretvorio u farsu, a to bi bio najlakši način za prikrivanje tragova koji vode ne samo do ubojice, već i do nalogodavaca likvidacije Brune Bušića.

Međutim, žalosno je, da nekima u vrhu hrvatske vlasti i krugovima koji vode istragu nije stalo da se sazna puna i potpuna istina o okolnostima koje su prethodile Bušićevoj likvidaciji.

Suđenje Vinku Sindičiću povod je da u Hrvatskoj i svijetu oživimo uspomenu na mnoge žrtve političkih atakata, na istinu o Hrvatskoj, na cijenu slobode.

Nažalost, istini je, kao i u ovom slučaju "suđeno boriti se protiv laži. Istina će pobjeđivati, ali će se laž uvijek vraćati, te će se istina uvijek iznova morati boriti s njom. Ako to ne bude činila, bit će zauvijek izgubljena".

Stoga s pozornošću treba očekivati početak suđenja i na sudski dokazanim činjenicama temeljenu presudu. Jer, kao što ne zastarijevaju ratni zločini, tako ni krivci za ubojstva hrvatskih političkih emigranata ne bi smjeli ostati nekažnjeni.

POGOVOR

Danas, kada su zemni ostaci Brune Bušića, nakon 21 godinu konačno našli svoj ovozemaljski mir u tišini zagrebačkog Mirogoja, mnogi se, čini se s pravom, pitaju kako bi izgledalo hrvatsko danas da je Bruno uspio izbjeći sve zamke Udbine hajke?

Neprijeporno je da bi bio i u vodstvu pokreta koji je predvodio stvaranje hrvatske države, ali je sigurno i to da bi taj pokret bio drukčiji nego što ga danas mnogi shvaćaju.

Samim tim i Hrvatska bi bila drukčija. Daleko suverenija, demokratskija te uistinu socijalna i pravna država.

Iako pojedinac teško može bitnije utjecati na globalne povijesne tijekove, ipak moramo ustvrditi da nam danas, kada smo uhvaćeni kliještima globalizacijskog utjerivanja u sivilo Pakta o stabilnosti nedostaje čistoća moralnog korektiva kakav je, sklopom svoga življenja i javnoga djelovanja bio upravo Bruno Bušić.

Zbog toga je danas za hrvatski narod i državu važna svaka rasprava o životu, radu i ubojstvu Brune Bušića, pa se Klub hrvatskih povratnika iz iseljeničtva s velikim zadovoljstvom prihvatio izdavanja ove dokumentarno-romansirane priče o ubojstvu tog lidera hrvatske političke emigracije i istragama koje su nakon toga uslijedile, a koje nažalost do dana današnjega nisu u potpunosti razotkrile zločinačke strukture koje su to ubojstvo naredile, organizirale i izvršile.

Vlado Glavaš

○ AUTORU

Marko Marković rođen je u Tomislavgradu godine 1963. U hrvatskom novinarstvu prisutan je posljednjih desetak godina. Novinarstvom se počeo baviti u Studenskom listu godine 1987. Radio je u Globusu, Slobodnom tjedniku, Slobodnoj Dalmaciji, Večernjem listu, a utemeljio je i vodio tjednik Panorama. Autor je više dokumentarnih filmova na Hrvatskoj televiziji.

